

SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNUN BİRDEN FAZLA ALACAĞININ AYNI ANDA EMEKLİ AYLIĞINDAN TAHSİLİ

Collection of Multiple Receivables of Social Security Institution from Pension at the Same Time

Fatih ARDOĞAN*

Geliş Tarihi: 12.02.2024 | Yayına Kabul Tarihi: 24.12.2024

Öz

Kanun koyucu 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 93. maddesinin birinci fıkrasında; emekli aylıklarının kural olarak haczedilemeyeceğini, bununla birlikte Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim ve prime ilişkin diğer alacakları ile nafaka alacaklarının haciz yasağının istisnası olduğunu hüküm altına almıştır. Öte yandan 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesine bakıldığında ise Sosyal Güvenlik Kurumu'nca fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen ödemelerin de ilgililerin emekli aylıklarından mahsup edilerek geri alınmasının mümkün olduğu görülmektedir. Bu noktada birtakım sosyal düşüncelerle getirilmiş emekli aylıklarının haczedilemeyeceğine yönelik kuralın, hem prim ve prime ilişkin diğer alacaklardan birinin hem de fazla veya yersiz ödemenin emekli borçlu yedinde aynı anda mevcut olduğu durumlarda nasıl uygulanacağı sorunu akla gelmektedir. Nitekim araştırma kapsamında

Abstract

In the first paragraph of Article 93 of the Social Insurance and General Health Insurance Law No. 5510, the legislator; It has been ruled that pensions cannot be seized as a rule, however, some receivables of the Social Security Institution and alimony receivables are exceptions to the prohibition of seizure. On the other hand, when we look at Article 96 of Law No. 5510, it is seen that it is possible to take back the payments determined to be excessive or inappropriate by the Social Security Institution by deducting them from the pensions of the retired people. At this point, the question of how the rule stating that pensions cannot be seized, which was introduced with some social considerations, will be applied in cases where both one of the above-mentioned exceptions and an excessive or inappropriate payment is available to the retired debtor, comes to mind. As a matter of fact, from the determination made within the scope of the

* Kamu Denetçiliği Kurumu, Kamu Denetçiliği Uzmanı, fatih.ardogan@ombudsman.gov.tr, ORCID: 0000-0001-7463-3618

yapılan tespitten, Ombudsmana bu yönde bir uyuşmazlığın konu edildiği görülmüştür. Söz konusu başvuruda, emekli aylığında hatalı yapılan artıştan ve tüzel kişi işverenin sigorta prim borcundan doğan iki ayrı borcun ilgilinin aylığından aynı anda tahsil edilmesine yönelik uyuşmazlık ele alınmıştır. İşte eldeki bu çalışmada bu türden birden fazla borç için emekli aylığından yapılacak kesintiler bakımından çoğu durumda tek geçim kaynağı emekli aylığı olan borçlular için haczedilemezlik kuralının bir koruma sağlayıp sağlamadığı irdelenecektir.

research, it was seen that a dispute in this direction was subject to the Ombudsman. In the application in question, the dispute regarding the simultaneous collection of two separate debts arising from the incorrect increase in the pension and the insurance premium debt of the legal entity employer from the pension of the relevant person was discussed. In this study, it will be examined whether the rule of non-seizureability provides protection for debtors whose only source of income is their pension in most cases, in terms of deductions from the pension for more than one such debt.

Anahtar Kelimeler: Emekli aylığı, haciz, prim, yersiz ödeme, hacze iştirak.

Key words: Retirement pay, seizure, premium, improper payment, participation in seizure.

GİRİŞ

Türkiye’de çalışanların sosyal güvenlikleri tarihsel süreçte çeşitli sandıklar aracılığıyla sağlanmaya çalışılmıştır. Bu sosyal güvenlik teşkilatları temel olarak, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu¹, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu² ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu³ ile düzenlenmiştir. Bununla birlikte 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumuna İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun⁴ ile dağınık halde bulunan bu sosyal güvenlik kurumları tek çatı altında birleştirilerek, Sosyal Güvenlik Kurumu kurulmuştur⁵. Bu nedenle, 5510 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinden önceki dönem yönünden emekli aylıklarının haczi konusunda her bir Kanun’a ayrı ayrı değinmek gerekmektedir.

Söz konusu dönem yönünden 1479 sayılı Kanun’un 67. maddesine bakıldığında emekli aylıklarının, nafaka borçları dışında haczedilemeyeceği anlaşılmaktadır.

¹ 14/9/1971 tarihli ve 13956 sayılı Resmî Gazete.

² 29, 30, 31/7/1964-1/8/1964 tarihli ve 11766-11779 sayılı Resmî Gazete.

³ 17/6/1949 tarihli ve 7235 sayılı Resmî Gazete.

⁴ 20/5/2006 tarihli ve 26173 sayılı Resmî Gazete.

⁵ A. Can Tuncay ve Ömer Ekmekçi (2011), **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, Beta, 14. Baskı, İstanbul, s. 85, 86. Tımuçin Muşul (2019), **Haciz ve Hacze İştirak**, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, s. 288.

Öte yandan mezkûr maddenin ikinci fıkrası uyarınca sigortalılara veya hak sahibi kimselere Kurumca fuzulen ödendiği anlaşılan her türlü aylık yardımların, ilgililerin her çeşit istihkaklarından kesilmek suretiyle geri alınabilmesi mümkün kılınmıştır.

506 sayılı Kanun'un 121. maddesinde ise emekli aylıklarının, sadece nafaka ve prim borçları için kısmen haczedebileceğinin düzenlendiği görülmektedir. Yine mezkûr maddenin ikinci fıkrası uyarınca 506 sayılı Kanun bakımından da yanlış ve yersiz ödendiği anlaşılan her türlü aylıkların, ilgililerin sonraki her çeşit istihkaklarından kesilmek suretiyle geri alınmasının mümkün olduğu düzenlenmiştir.

5434 sayılı Kanun'da ise emekli aylıklarının haczine ilişkin doğrudan bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle 5510 sayılı Kanun öncesi dönem yönünden, 5434 sayılı Kanun'a göre ödenmekte olan emekli aylıkları 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun⁶ 83. maddesi kapsamında kısmen haczi caiz olan şeyler arasında kabul edilmekte idi⁷. Aynı zamanda 5434 sayılı Kanun'un 121. maddesinde de, ilgililere istihkaklarından fazla yapılan ödemelerin varsa sonraki her çeşit istihkaklarından hüküm alınmaksızın kesilmek suretiyle geri alınacağı düzenlenmişti. Maddeye göre fazla veya yersiz olarak yapılan ödemelerden, hatalı işlemlerin düzeltildiği tarihten geriye doğru hesap edilecek beş yıllık tutarlarının tahsil edilmesi mümkün kılınmıştı.

Yukarıda yer verilen hükümlerde, emekli aylıklarının haczi ile birlikte sosyal güvenlik kurumlarının fazla veya yersiz olarak yaptığı ödemelerin tahsilinin de düzenlendiği görülmektedir. Bununla birlikte 5510 sayılı Kanun öncesi dönem yönünden mezkûr mevzuatta faiz konusunun, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun hatasının veya iade borçlusunun kasıtlı ya da kusurlu davranışının bulunup bulunmadığının, 5434 sayılı Kanun dışında iade sorumluluğunun sınırının düzenlenmediği görülmektedir⁸.

Öte yandan bahsi geçen sosyal güvenlik sistemini tek çatı altında toplayan 5510 sayılı Kanun'da da, emekli aylıklarının haczi ile yersiz ödemelerin tahsiline ilişkin

⁶ 19/6/1932 tarihli ve 2128 sayılı Resmî Gazete.

⁷ Sabri Şakir Ansay (1960), **Hukuk İcra ve İflas Usulleri**, İstiklal Matbaası, Beşinci Bası, Ankara, s. 110. İlhan E. Postacioğlu (1982), **İcra Hukuku Esasları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları Fakülteler Matbaası, İstanbul, s. 372. Levent Akın (1995). "Maaş ve Ücret Haczi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:44, S:1, s. 344.

⁸ Evran Kırmızı (2018). "Sosyal Güvenlik Hukukunda Fazla ve Yersiz Ödemelerin Geri Alınması", **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, C:15, S:58, s. 532.

hükümlere yer verilmiştir. Nitekim 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesinin birinci fıkrasında, emekli aylıklarının 88. maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar (prim) ile nafaka borçları dışında haczedilemeyeceği düzenlenmiş; ilgililere fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen ödemelerin geri alınmasına ilişkin esaslara ise 96. maddede yer verilmiştir. Belirtmek gerekir ki, hem 93. madde hem de 96. madde 1/10/2008 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş olup, 5510 sayılı Kanun öncesi dönem yönünden farklı olarak emekli aylığı alan herkes yönünden uygulanma kabiliyeti bulunan ortak hükümlerdir⁹.

Son olarak Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ilgililere ödenen diğer gelir ve ödenekler de 5510 sayılı Kanun kapsamında haczi caiz olmayan mal ve haklar arasında yer almakla birlikte eldeki çalışma, sosyal güvenlik hakkının hayata geçirilmesinin en önemli araçlarından olan emekli aylıkları yönünden yapılacak incelemeye hasredilmiştir. Dolayısıyla yapılan açıklamaların, 5510 sayılı Kanun'un 93. ve 96. maddeleri kapsamında yer alan diğer ödemelere de teşmil edilmesi mümkündür.

1. EMEKLİ AYLIKLARININ HACZİ

1.1. Genel Olarak

Emekli aylıklarının haczedilebildiği hallerde haciz uygulamasının nasıl yapılacağı 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun¹⁰ ile İcra ve İflas Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu bağlamda haciz oranları 6183 sayılı Kanun'un 71. maddesi ile İcra ve İflas Kanunu'nun 83. maddesinde düzenlenmiştir¹¹. Buna göre İcra ve İflas Kanunu'nun 83. maddesi uyarınca emekli aylığının haczi, dörtte birinden az olmamak üzere borçlunun ve ailesinin geçimi için gerekli olan miktar dikkate alınarak uygulanacaktır. 6183 sayılı Kanun'un

⁹ Mahmut Coşkun (2021), **Açıklamalı – İçtihatlı İcra ve İflas Kanunu**, C:2, Seçkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara, s. 2544. Muşul (2019), s. 289. Ejder Yılmaz (2016), **İcra ve İflas Kanunu Şerhi**, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 482. Resul Arslanköylü (2014). "Sosyal Sigortalar Kurumunca Yapılan Fazla Ya Da Yersiz Ödemelerin Geri Alınması", **Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C:13, S:3, s. 25. Muhsin Koçak (2018), **Vergi – İcra Hukuku**, Seçkin, 2. Baskı, Ankara, s. 292. 5510 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce bağlanan emekli aylıkları yönünden haczedilemezlik kuralının takip hukukunda zaman bakımından uygulanmasına ilişkin geniş açıklamalar için bk. Tolga Akkaya (2009). "5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Bu Kanunda 5754 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Cebri İcra Hukukundaki Güncel Gelişmeler", **Prof. Dr. Saim Üstündağ'a Armağan**, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 21 vd.

¹⁰ 28/7/1953 tarihli ve 8469 sayılı Resmî Gazete.

¹¹ Taner Emre Yardımcı (2018). "5510 Sayılı Kanun Kapsamında Emekli Maaşında Haciz Uygulaması", **Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi**, S:2, s. 39. Adnan Deyneki (2010). "Sosyal Güvenlik Kurumu'nun Alacaklarının Tahsilinde 6183 Sayılı Kanun'un Uygulanması", **Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan**, Turhan Kitabevi, C:1, Ankara, s. 749.

71. maddesinde ise emekli aylığının asgari ücretin altında ya da üstünde olması durumuna göre ayrı ayrı oran belirlenmiştir. Söz konusu maddeye göre asgari ücreti aşmayan emekli aylıklarının en fazla onda biri haczedilebilecekken, asgari ücretin üzerindeki emekli aylıkları üçte birinden çok dörtte birinden az olmamak üzere haczedilebilecektir.

Öte yandan söz konusu hükümlerin 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesi ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu durumda emekli aylıklarının belirtilen oranlarda haczi kural olarak Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prime ilişkin alacakları ile nafaka alacakları bakımından mümkün olacaktır. Zira mezkûr 93. madde emekli aylıklarının haczinde özel hüküm niteliğindedir¹². Ayrıca haciz oranına ilişkin takdir hakkının sınırı açıkça belirlendiğinden, emekli aylıklarından yapılacak kesintilerin bu oranlar dikkate alınarak yapılması yasal zorunluluktur¹³.

1.2. Haciz Yasağının İcra Hukuku İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi

İcra hukuku alacağına erişememiş alacaklının alacağını borçlunun malvarlığından elde etmesine aracılık eder. Devlet cebri icra organları aracılığıyla alacaklının alacağına kavuşması için borçlunun mallarına el koyar, elde edilen para ile alacaklının alacağı ödenir¹⁴. Belirtmek gerekir ki devletin bu zor kullanma yetkisi borçlunun malvarlığına yönelik olduğundan cebri icra organları yalnızca borçlunun malvarlığına el koyabilir¹⁵. İcra hukukunun bu özelliği alacağın karşılığı olarak doğrudan borçlunun malvarlığının temellük edilmesini yasaklar, bunun yerine borçlunun malvarlığından elde edilen para ile alacaklının tatmin edilmesini ana kural olarak ortaya koyar. Bu kuralın sonucu olarak, takip alacaklısının borçlunun malvarlığına haciz gibi birtakım takip işlemleri ile el koymasına izin verilmiş, bununla birlikte takip konusu alacak için borçlu ve ailesinin yoksul duruma düşmesine neden olacak işlemlere de müsaade edilmemiştir¹⁶. İşte takip borçlusunun şahsi olmayıp malvarlığı ile sorumlu olması nedeniyledir ki, borçlunun elde ettiği aylık veya ücreti üzerinde gerçekleştirilecek cebri icra işlemlerinde sosyal ve iktisadi açıdan

¹² Mustafa Balcı (2021), **Kamu İcra Hukuku ve 6183 Sayılı Kanun Uygulaması**, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, s. 984. Muşul (2019), s. 281. Yılmaz (2016), s. 482.

¹³ Koçak (2018), s. 287.

¹⁴ Baki Kuru ve Burak Aydın (2021), **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, Yetkin Yayınları, 6. Baskı, Ankara, s. 21.

¹⁵ Yusuf Karakoç (2016), **Kamu İcra Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 58. Kuru ve Aydın (2021), s. 21.

¹⁶ Baki Kuru, Ramazan Arslan ve Ejder Yılmaz (2011), **İcra ve İflas Hukuku**, Yetkin Yayınları, 25. Baskı, Ankara, s. 228. Kuru ve Aydın (2021), s. 21.

varlığını devam ettirebilmesinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu düşüncelerle gerek 6183 sayılı Kanun'da gerekse İcra ve İflas Kanunu'nda borçlunun bazı mallarının haczedilemeyeceği öngörülmüş olup, bu mallar borçlunun malvarlığı ile sorumluluğunun sınırını oluşturmaktadır¹⁷. Söz konusu hüküm ve kurallar icra hukukunun alacağın her halde tahsil edilmesine engel olduğuna işaret etmektedir. Bu bakımdan cebri icra organlarının borçların zorla ifa edilmesine aracılık ederken, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesini gözetmesinin tüm icra ve iflas hukuku için geçerli bir ilke olduğu söylenebilir¹⁸. Nitekim 6183 sayılı Kanun'un 62. maddesi ile İcra ve İflas Kanunu'nun 85. maddesinin son fıkralarında, cebri icra yetkilerini kullanan organ ve memurların alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesini gözetmekle yükümlü oldukları düzenlenmiştir.

Gerçekten de icra hukukunda alacaklı ile borçlunun menfaatleri çatışma halindedir. Alacaklı alacağını resen tahsil edemediğinden icra organlarından hukuki korunma talep ederken, borçlu da hak ve menfaatlerine haksız bir müdahalede bulunulmamasını beklemektedir¹⁹. Bu nedenle alacaklıya hak arama hürriyetinin sağlanması için sunulan imkân ve avantajlar borçlunun tamamen alacaklının insafına bırakılması sonucuna ulaştırmamalıdır²⁰. Zira taraflar arasındaki menfaat dengesi alacağın tahsil edilmesiyle borçlunun ne duruma düşeceğinin gözetilmesini gerektirir²¹. İcra takibinin tüm süreçlerinde karşımıza çıkan bu çatışma hali icra organlarının taraflar arasındaki menfaat dengesini gözetme zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Menfaat dengesi, haczedilemezlik kuralları ile birlikte icra işlemleri nedeniyle sosyal devlet ilkesine aykırı sonuçların doğmasının engellenmesine de aracılık etmektedir²². Bu bağlamda, borçlu ve ailesinin ihtiyaçlarının da dikkate alınarak maaş ve ücretlerin kısmen haczine izin verilmiş olması icra hukukunun sosyal boyutunu göstermektedir²³.

¹⁷ Karakoç (2016), s. 59. Murat Yavaş (2009). "Maaş ve Ücret Haczi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S:84, s. 93, 94.

¹⁸ Baki Kuru (2013), *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, Adalet Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara, s. 47. Pinar Çiftçi (2010), *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara, s. 127. Karakoç (2016), s. 59. Mualla Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan (2019), *Vergi Hukuku*, Turhan Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, s. 158. Merve Göksel (2010). "Ücretin Haciz, Devir ve Temlik İşlemlerine Karşı Korunması", *Ali Güneren'e Armağan*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, s. 160.

¹⁹ Çiftçi (2010), s. 140.

²⁰ Hakan Pekcanitez vd. (2013), *İcra ve İflas Hukuku*, Yetkin Yayınları, 11. Baskı, Ankara, s. 68. Muhammet Özkes (2009), *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İnkeler*, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 128.

²¹ Karakoç (2016), s. 59.

²² Çiftçi (2010), s. 77. Pekcanitez vd. (2013), s. 68.

²³ Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan (2019), *İcra ve İflas Hukuku*, Yetkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, s. 220. Koçak (2018), s. 291. Çiftçi (2010), s. 272. Meral Sungurtekin Özkan (2001). "İcra Hukukunda Oranlılık İlkesi", <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/Sungurtekin-9.pdf>, s. 188.

İcra takibinin sonunda bir hakkın yerine getirilmesi beklenildiğinden, alacaklının menfaatine öncelik verildiği akla gelebilir. Oysa sadece alacaklının alacağına erişmesi esas alınırsa borçlu güç duruma düşebilir, kamu düzenini bozucu sonuçlar ortaya çıkabilir. Buna mukabil borçlunun gereğinden fazla korunması ise alacaklının alacağına erişmemesine, ticari ve genel ahlakın bozulmasına sebebiyet verebilir²⁴. Bu açıdan alacaklının cebri icra organlarına yönelttiği her talebin esasında Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı ile ilgili olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla alacaklının talebinin hukuka aykırı gerekçelerle korunmaması mülkiyet hakkının ihlaline sebebiyet verebilecektir²⁵. Ayrıca alacaklının hakkını bizzat yerine getirememesi nedeniyle devletin yetkili organlarından talep ettiği hukuki korunmanın sağlanması hukuk güvenliğinin ve hak arama özgürlüğünün gereğidir²⁶. İcra hukukunda alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat çatışması bu yönüyle bir temel haklar çatışmasına dönüşmektedir²⁷.

Görüldüğü üzere icra hukukunun amacı gereği borçlunun hukuken korunan hak ve özgürlüklerine müdahale bir zorunluluk olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle temel ve hak özgürlüklere müdahalenin sınırına ilişkin Anayasal hükümlerin icra hukukuna özgü olarak yorumlanması gerekir²⁸. İcra hukuku işlemleri ile borçlunun temel hak ve özgürlüklerinden mülkiyet hakkına²⁹, konut dokunulmazlığına, yaşam hakkına veya kişilik haklarına müdahale edilebilir³⁰. Alacağın tahsili sürecinde borçlunun temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmemesi, eğer borçlunun temel hak ve özgürlüklerine müdahale kaçınılmaz ise en alt düzeyde tutulması şarttır³¹. Bu durum alacaklı ile borçlunun icra takibi sürecinde sahip olduğu temel hakların ve bu hakların bahsettiği güvence alanının sınırının tespit edilmesini gerekli kılar. Takibin taraflarının sahip olduğu güvence alanının tespiti icra işlemlerinin ölçülü

²⁴ Pekcanitez vd. (2013), s. 62. Özkes (2009), s. 37. Mesut Köksoy (2016). "Hukuki Güvenlik İlkesi Açısından Takip Ekonomisi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:XX, 2016, S:3, s. 81.

²⁵ Pekcanitez vd. (2013), s. 64.

²⁶ Çiftçi (2010), s. 215.

²⁷ Pekcanitez vd. (2013), s. 63.

²⁸ Sungurtekin Özkan (2001), s. 199. Pekcanitez vd. (2013), s. 64, 66.

²⁹ Anayasa Mahkemesi'ne göre mülkiyet hakkı bireylere doğrudan bir sosyal güvenlik ödemesi yapılması hakkını bahsetmemektedir. Bununla birlikte sosyal güvenlik ödemesi yapılması konusunda kanuni düzenleme ve içtihatlarla yeterli dayanağa sahip olan taleplerin, mülkiyet hakkı kapsamında kabul edilerek Anayasal güvencelerden yararlandırılması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, E.2013/2166, 25/6/2015. 19/9/2015 tarihli ve 29480 sayılı Resmî Gazete.

³⁰ M. Kamil Yıldırım (1989). "İcra Hukukunun Anayasa ile İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C: IV, S: 1-3, s. 102. Pekcanitez vd. (2013), s. 67.

³¹ Yusuf Karakoç (2016), **Kamu İcra Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 62.

olup olmadığının belirlenmesine ve böylece ölçülülük ilkesinin ihlal edilmemesine yardımcı olur³².

Cebri icra işlemlerinin temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğinin tespiti konusunda en önemli araç ölçülülük ilkesidir³³. Gerçekten de icra hukukunda üzerinde en çok durulan ilkelerden birisi ölçülülük ilkesidir. Anayasa'nın 13. maddesinde ifadesini bulan ölçülülük ilkesi temel hak ve özgürlükler sınırlandırılırken başvuru aracın ulaşılmak istenilen amacı gerçekleştirmeye elverişli ve gerekli olmasını, aynı zamanda ulaşılmak istenilen amaç ile araç arasında aşırı bir dengesizliğin olmamasını gerektirir³⁴. Ölçülülük ilkesi bakımından araç ile amaç ilişkisi belirleyici unsurdur. Bununla birlikte ölçülülük tek bir ilkedен değil, birbirleri arasında kendine özgü bir ilişki içinde olan elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkedен oluşur³⁵. İcra hukukunda kanun yapım sürecinde karşımıza çıkan ölçülülük ilkesi, cebri icra organlarının temel hak ve özgürlüklere ölçsüz müdahalelerde bulunmamasını gerektirir³⁶. Bu yönüyle ölçülülük ilkesi icra hukukunda yasa koyucuya yönelik ilke olmaktan çıkarak, icra memurunun her işleminde taraf menfaatleri için göz önünde bulundurulması gereken bir ölçü norm haline gelmektedir³⁷. Öte yandan ölçülülük ilkesi menfaat dengesi ile aynı anlamda olmamakla birlikte menfaat dengesinin ölçülülük ilkesi göz ardı edilerek kurulması da mümkün değildir. Nitekim ölçülülük ilkesi gereği borçlunun malvarlığının yaşamına devam edebilmesini sağlayacak kısmı gözetilmeden sınırsız bir şekilde haczi kabul edilmemiştir³⁸.

³² Pekcanitez vd. (2013), s. 64.

³³ Çiftçi (2010), s. 99. Özekes icra hukuku bakımından ölçülülüğü şu şekilde ifade etmektedir. “Cebri icrada ölçülülüğü, biz ‘insaf ölçüsü’ olarak değerlendiriyoruz. Makul olmayan, mantığı uymayan, insafa sığmayan bir cebri icra tedbiri ve işlemi ölçülülüğe de uygun değildir.” Özekes (2009), s. 208.

³⁴ Pekcanitez vd. (2013), s. 72. Çiftçi (2010), s. 126.

³⁵ Fazıl Sağlam (1982), **Temel Hakların Sınırlanması ve Özü**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, s. 113. Yüksel Metin (2002), **Ölçülülük İlkesi**, Seçkin Yayıncılık, Birinci Baskı, Ankara, s. 248. “Anayasa'nın 35. maddesine göre kişilerin mülkiyetleri ancak kanunla öngörölmüş usullerle ve kamu yararı gereği karşılığı ödenmek suretiyle ellerinden alınabilir. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülklerinden mahrum bırakılmaları halinde elde edilmek istenen kamu yararı ile mülkünden mahrum bırakılan bireyin hakları arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir. Ölçülülük ilkesi, “elverişlilik”, “gereklilik” ve “orantılılık” olmak üzere üç alt ilkedен oluşmaktadır. “Elverişlilik”, öngörölen müdahalenin, ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, “gereklilik”, ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını, yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmasını, “orantılılık” ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.” Anayasa Mahkemesi, E.2013/817, K.2013/817, 19/12/2013. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İhtihaz Programı, Erişim Tarihi: 9/1/2024

³⁶ Çiftçi (2010), s. 127. Pekcanitez vd. (2013), s. 72.

³⁷ Çiftçi (2010), s. 125.

³⁸ Özekes (2009), s. 207, 209. Pekcanitez vd. (2013), s. 72, 73.

Cebri icra işlemlerinin hukuka uygunluğu alacağın tahsili sürecinde borçlunun temel hak ve özgürlüklerine yapılan müdahalelerin tahsil amacı ile ölçülü bir denge içerisinde olması halinde mümkündür. Bu bağlamda borçluyu mali yönden en az etkileyecek mallarının takip sürecine dâhil edilmesi, gerekli ve ölçülü bir müdahale olacaktır³⁹. Borçlunun temel hak ve özgürlüklerine yapılan müdahalelerin sosyal hukuk devleti ilkesi ve ölçülülük ilkesi ile sınırlandırılarak, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin sağlanması gerekmektedir⁴⁰. Zira malvarlığı ile sorumlu olması nedeniyle borçlunun ekonomik ve sosyal açıdan varlığını devam ettirmesini güçleştiren müdahaleler Anayasa'ya aykırılık teşkil eder⁴¹.

Dolayısıyla 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesi ile emekli aylıkları yönünden getirilen haciz yasağı, borçları yüzünden cebri icra işlemlerine muhatap olan emekli aylığı almakta olan kişilerin hayatlarını sürdürmelerine ilişkin temel bir menfaatler dengesinin korunmasını sağlamaya yöneliktir. Yargıtay'da emekli aylıklarından yapılacak kesintiler bakımından getirilen sınırlandırmaların zor şartlarda geçimini temin eden sigortalılar ya da emeklilerin, borçları yüzünden insanlık onuruna yakışmayan şartlarda hayatlarını sürdürmek zorunda kalmalarının önüne geçilmesi amacıyla düzenlendiğini vurgulamaktadır⁴². Söz konusu hüküm ile kanun koyucu bir yandan alacaklının alacağına ulaşma ümidini korurken bir yandan da borçlunun hayatını devam ettirmesi için asgari bir gelire sahip olmasını arzulamıştır⁴³. Haciz ile borçlunun mülkiyet hakkına doğrudan müdahale ediliyor olması menfaat dengesinin sağlanması için bu yönde kuralların ihdasını gerekli kılmıştır⁴⁴.

Diğer taraftan 93. madde ile emekli aylıklarının haczinin sadece belirli alacaklar yönünden sınırlandırılmış olması, emekli borçlunun muvafakatinin bulunması durumunda kesinti yapılmasına engel değildir. Borçlunun muvafakatinin bulunması durumunda, alacağın niteliği de önem arz etmemektedir⁴⁵. Bu kapsamda öğretide, 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesinin birinci fıkrasının niteliği konusunda, haciz

³⁹ Karakoç (2016), s. 62. Çiftçi (2010), s. 305. Sungurtekin Özkan (2001), s. 196.

⁴⁰ Yıldırım (1989), s. 114. Özekes (2009), s. 100.

⁴¹ Koçak (2018), s. 291. Pekcanitez vd. (2013), s. 65.

⁴² Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E.2016/7740, K.2016/11948, 3/10/2016. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E.2014/19477, K.2015/9125, 11/5/2015. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, E.2010/12555, K.2012/9046, 24/5/2012. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 22/1/2024. Pekcanitez vd. (2013), s. 75.

⁴³ Koçak (2018), s. 287.

⁴⁴ Çiftçi (2010), s. 102.

⁴⁵ Yardımcı (2018), s. 45.

yasağının borçlunun muvafakati⁴⁶ ile ortadan kaldırılabilmesi nedeniyle kamu düzenine ilişkin emredici nitelikte bir hüküm olmadığı öne sürülmüştür. Yine haczedilemezlikten feragat halinde emekli borçluların aleyhine sonuçların ortaya çıkması nedeniyle söz konusu kuralın, ekonomik veya sosyal kamu düzeni hükmü olarak da nitelendirilemeyeceği ifade edilmiştir⁴⁷.

Öteyandansözkonusukural,somutnormdenetimi yoluyla Anayasa Mahkemesi denetimine tabi tutulmuştur. İlamsız icra takiplerine dayalı borçlu tarafın emekli aylığına uygulanan haciz işlemlerine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi önüne gelen kural Anayasa'nın 10, 13 ve 35. maddeleri bakımından denetlenmiştir. Bahsi geçen Karar⁴⁸'da Yüksek Mahkeme sosyal güvenliğinin; ekonomik yönden güçsüzleri, insanca yaşamak için yeterli geliri olmayanları koruma amacı bulunduğuna vurgu yapmıştır. Mahkeme ayrıca sosyal güvenlik sistemine dâhil olan kişilerin, çalışma süreleri içerisinde primleri ödeyerek belli bir süre sonra emeklilik statüsüne hak kazandıklarına, primli rejime dayalı sosyal güvenlik sisteminin esasının da önceden alınan primin yeniden dağıtımına dayandığına değinmiştir. Bu değerlendirmeler sonrasında söz konusu haciz yasağının sosyal hukuk devletinin sosyal güvenlik alanındaki pozitif yükümlülüğünün bir gereği olarak ortaya çıktığı tespiti yapılmıştır. Sonuç olarak ise borçlunun muvafakatının bulunması halinde emekli aylığının haczinin mümkün olması ve borçlunun diğer gelir ve malvarlığından alacağın tahsiline engel bir düzenleme bulunmaması nedenleriyle hakkın özüne dokunan ölçüsüz bir müdahalenin bulunmadığı tespiti yapılmıştır. Diğer yandan Karar'da, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim alacakları ile nafaka alacaklarının haciz yasağına tabi tutulmamalarının, söz konusu alacakların ayrıksı özelliklere sahip olması ile açıklanmıştır. Prim alacağı yönünden; Türk sosyal sigorta hukukunun primli sosyal sigorta rejimine dayanması, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun başlıca gelir kaynağının sosyal güvenlik primlerinin olması, bu bağlamda sosyal güvenlik görevinin yerine getirilebilmesinin yeterli kaynağa sahip

⁴⁶ İcra ve İflas Kanunu'ndan farklı olarak 93. maddenin özel hüküm olması nedeniyle emekli aylığına yönelik olarak borçlunun takibin kesinleşmesinden ancak haciz tarihinden önceki muvafakati geçerlidir. Muşul (2019), s. 267. Ramazan Arslan vd. (2022), **İcra ve İflas Hukuku**, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, Ankara, s. 355. Hacze muvafakatin zamanı konusunda bk. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E.2009/23564, K.2010/5422, 9/3/2010. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 2/11/2023.

⁴⁷ Gökçen Topuz (2016). "5510 Sayılı Kanunda Öngörülen Emekli Aylığının Haczedilemezliği Kuralı ve Bu Kuralın Anayasaya Uygunluğu Üzerine Düşünceler", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:65, S:4, s. 3031, 3033. Aşık, haczedilemezlik kuralının borçlunun ailesinin de zor duruma düşmesinin önlenmesi amacıyla getirilmesi nedeniyle sadece borçlunun feragatının kabul edilmemesi gerektiğini, borçlunun aile fertlerine şikayet hakkı tanınması gerektiğini ifade etmektedir. İbrahim Aşık (2006), **İcra Sözleşmeleri**, Turhan Kitabevi, Ankara, s. 126.

⁴⁸ Anayasa Mahkemesi, E.2009/19, K.2011/4, 6/1/2011. 11/4/2011 tarihli ve 27903 sayılı Resmi Gazete.

olunmasına bağlı olması ayrıksı özellikler olarak sayılmıştır. Aile bireylerinden birinin yoksulluğu, eğitimi veya geçimi için mahkeme kararıyla hükmedilen alacaklardan olması, bu bakımdan getirilen istisnanın Anayasa'nın 41. maddesi gereğince Devletin almakla yükümlü olduğu tedbirler içerisinde bulunması ise nafaka alacakları bakımından ayırt edici özellik olarak görülmüştür. Son olarak Yüksek Mahkeme, İcra ve İflas Kanunu'nun 83. maddesi uyarınca ücretlerine haciz konulması mümkün olan aktif çalışma hayatında yer alan çalışanlar ile emekli aylığı alanlar aynı statüde olmadığından, bu iki grup arasında söz konusu kural yönünden eşitlik ilkesi bakımından karşılaştırma yapılamayacağını belirtmiştir. Sonuç olarak emekli aylıklarının kural olarak haczedilememesini ve fakat Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim alacakları ile nafaka alacaklarının bu yasaktan istisna tutulmalarını öngören 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

1.3. Haciz Yasağının İstisnaları

1.3.1. Prim ve Nafaka Alacakları

Daha önce ifade edildiği üzere⁴⁹ emekli aylıklarına ilişkin haciz yasağının kaynağı 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesidir. Söz konusu maddeye bakıldığında birinci fıkranın ikinci cümlesinde, Kanun gereğince sigortalılara ve hak sahiplerine ödenen aylıkların haczedilemeyeceği kural altına alınmıştır. Aynı cümlede haciz yasağı kuralının istisnasına da yer verilmiş olup, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 5510 sayılı Kanun'un 88. maddesine göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları emekli aylıkları için getirilen haciz yasağının dışında tutulmuştur. Dolayısıyla emekli aylıklarına getirilen haciz yasağına, bahsedilen iki alacak türü bakımından istisna getirilmiştir.

Sosyal sigorta sisteminin devamı bakımından gerekli olan primlerin tahsili için Sosyal Güvenlik Kurumu'na genel esaslardan ayrılan bazı hak ve yetkilerin tanındığı görülmektedir⁵⁰. Buna göre 5510 sayılı Kanun'un 88. maddesinin on altıncı fıkrasında; Kurum'un süresi içinde ödenmeyen prim ve diğer alacaklarının tahsilinde, 6183 sayılı Kanun'un 51. (gecikme zammı), 102. (zamanaşımı) ve 106. (terkin) maddeleri hariç diğer maddelerinin uygulanacağı, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 6183 sayılı Kanun'un uygulanmasında Maliye Bakanlığı ile diğer kamu

⁴⁹ bk. s. 2.

⁵⁰ Mahmut Kabakcı (2019), **Sosyal Sigorta Prim Borçlarından Şahsi Sorumluluk**, Beta, Birinci Baskı, İstanbul, s. 10.

kurum ve kuruluşları ve mercilere verilen yetkileri kullanacağı düzenlenmiştir. Yine aynı maddenin on sekizinci fıkrasında da; Kurum'un 6183 sayılı Kanun kapsamında takip edilen prim ve diğer alacaklarının amme alacağı niteliğinde olduğu hükmüne yer verilmiştir. Düzenlemenin ilk anlamı mezkûr madde kapsamına giren Kurum alacaklarının, özel hukuk düzeyinde İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre değil, kamu alacağı niteliğine haiz olarak⁵¹ 6183 sayılı Kanun'a göre tahsil edileceğidir⁵².

Dolayısıyla emekli aylığının haczedilebileceği borç kaynaklarından ilkinin Sosyal Güvenlik Kurumu'na olan prim borçları olduğu anlaşılmaktadır. Maddede ifade edilen "diğer alacaklar" kavramından ne anlaşılması gerektiği ise 27/9/2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış olan Sosyal Güvenlik Kurumunca 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna Göre Kullanılacak Yetkilere İlişkin Yönetmelik'te açıklanmıştır. Anılan Yönetmelik'in 4. maddesinde, sosyal sigorta ve genel sağlık sigortası primleri ile işsizlik sigortası primleri hariç olmak üzere, 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumuna İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun'un 37. maddesinde yer alan ve süresi içinde ödenmemesi nedeniyle Kurum alacağına dönüşen alacaklar ile kendi özel kanunlarında Kuruma takip ve tahsil yetkisi verilen alacakların diğer alacaklar tanımı içerisinde yer alacağı düzenlenmiştir. Nitekim 5502 sayılı Kanun'un 37. maddesinin üçüncü fıkrasında da, süresi içinde ödenmeyen sosyal sigorta ve genel sağlık sigortası primlerinin, işsizlik sigortası primlerinin, idari para cezalarının, gecikme zamlarının ve katılım paylarının Kurum alacağına dönüşeceği hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda, esas olarak süresi içerisinde ödenmeyen sosyal sigorta ve genel sağlık sigortası primlerinin, işsizlik sigortası primlerinin, idari para cezalarının⁵³, gecikme zamlarının ve katılım paylarının 93. maddede yer alan istisna kapsamında emekli aylıklarına haciz konulacak Kurum alacaklarından⁵⁴ olduğu anlaşılmaktadır.

⁵¹ "Primlerin zorunlu olması, matrah ve oranlarının yasa ile belirlenmiş olması, tahsil yönteminde bir kısım kamusal yaptırımların mevcut olması ve tahsilinde 6183 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması kamusal nitelikte alacak olduklarını açıklar. Bu nedendir ki, sosyal güvenlik primlerinin tahsilinde kamu hukukuna ait ilkeler uygulama alanı bulur." Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E.2022/3998, K.2022/669, 29/5/2022. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 1/11/2023. Kabakcı (2019), s. 3.

⁵² Koçak (2018), s. 292. Tamer Budak ve Serkan Benk (2011). "Kamu Alacağı: Hukuki Bir Değerlendirme", **Business and Economics Research Journal**, C:2, S:2, s. 71. 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önceki dönemlere ilişkin prim alacaklarının takibi konusundaki açıklamalar için bk. Akkaya (2009), s.16.

⁵³ Nitekim Yargıtay bir kararında; kayıt ve belgelerin ibraz edilmemesi nedeniyle, Kurum tarafından davacıya verilen idari para cezasının ödenmemesi üzerine, 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre davacı hakkında başlatılan icra takibi sonucu, davacının emekli aylığına haciz konulmasına yönelik Kurum işlemi yerinde görmüştür. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2013/105, K.2013/1362, 18/9/2013. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 1/11/2023.

⁵⁴ Sosyal Güvenlik Kurumu'nun gelirleri, 4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 431. maddesinin birinci fıkrasında sayılmıştır.

1.3.2. Fazla veya Yersiz Ödemeler

Emekli aylıklarından kesinti yapılmasının mümkün olduğu ikinci durum ise Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ilgililere fazla veya yersiz olarak yapılan ödemeler oluşturmaktadır. Söz konusu durum 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinde düzenlenmiş olup; tespiti, tebliği, takibi ve tahsiline ilişkin usul ve esaslar ise 27/9/2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Fazla veya Yersiz Ödemelerin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Öte yandan fazla veya yersiz ödemelere ilişkin Kurum işlemleri 6/11/2018 tarihli ve 2018/38 sayılı Genelge⁵⁵'nin dördüncü kısmının on dördüncü bölümünde yer alan hükümler çerçevesinde yürütülmektedir. Buna göre sosyal sigorta yardımları için aranan şartlara haiz olmadığı halde ilgililere yapılan ödemeler ile hak kazanılan sosyal sigorta yardımının kapsamı hususunda yapılan hatalı değerlendirmeler nedeniyle yapılan ödemeler fazla veya yersiz ödeme olarak nitelendirilmektedir. Belirtmek gerekir ki 96. madde kapsamında fazla veya yersiz ödmeden bahsedebilmek için yapılan ödemenin sosyal sigorta ilişkisi içinde Kurum'un sigorta edimini ifa amacına yönelik olarak yapılmış olması gerekir⁵⁶. Sosyal sigorta yardımının yapılabilmesi için gerekli olan yasal şartların mevcut olmaması nedeniyle bu türden yapılan ödemeler, borçlanılmamış edimin ifası olarak sebepsiz zenginleşme temelinde bir Kurum alacağını doğurmaktadır⁵⁷. Nitekim somut norm denetimi yoluyla 96. maddenin iptali talebi ile açılan davada da Anayasa Mahkemesi, kuralın sebepsiz zenginleşmede iade yükümlülüğünü düzenleyen özel bir hüküm olduğuna işaret etmiştir⁵⁸.

Mezkûr 96. maddede fazla veya yersiz ödeme kapsamındaki Kurum alacağının borçlunun Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edileceği, alacağı yoksa genel hükümlere göre geri alınacağı ve gelir ve aylıklardan tahsilinin de gelir ve aylıktan % 25 oranında kesintiye gidilmesi yoluyla yapılacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla Kurum'un bu türden alacakları, öncelikle sigortalının Kurum nezdinde birikmiş her türlü alacağından tahsil edilecek, alacağı yoksa aylık

⁵⁵ <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/183611>, Erişim Tarihi: 5/2/2024.

⁵⁶ Arzu Hacıoğlu (2017), **Türk Sosyal Sigortalar Hukukunda Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, Beta, 1. Baskı, İstanbul, s. 8. Kırmızı (2018), s. 535.

⁵⁷ Hacıoğlu (2017), s. 33.

⁵⁸ Mahkeme, 96. madde ile Kanun'a aykırı şekilde ilgililere yapılan ödemelerin geri alınmasıyla Sosyal Güvenlik Kurumu'nun gider kaybının önlenmesinin ve aleyhine sebepsiz zenginleşmeye engel olunmasının amaçlandığı gerekçesiyle iptal talebini reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi, E.2015/97, K.2016/10, 10/2/2016. 3/3/2016 tarihli ve 29642 sayılı Resmî Gazete.

veya gelirinden kesinti yoluyla tahsiline gidilecek ve nihayet aylık veya gelir de almamakta ise genel hükümler çerçevesinde takip ve tahsil edilecektir. Belirtmek gerekir ki genel hükümler ile kastedilen İcra ve İflas Kanunu olup, 96. madde kapsamındaki Kurum alacakları hakkında 6183 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanma yeri yoktur⁵⁹. Nitekim 5510 sayılı Kanun'un 88. maddesinin on altıncı fıkrasında 6183 sayılı Kanun'un Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim ve diğer alacaklarının tahsilinde uygulanacağı düzenlenmiş olup, 96. madde yönünden bir belirleme bulunmamaktadır. Bu aşamada 88. maddede yer alan "diğer alacaklar" ifadesinden 96. madde kapsamında yer alan Kurum alacakları yönünden de 6183 sayılı Kanun'un uygulanabilirliği akla gelse de, burada kastedilenin prim alacağının ferisi niteliğinde olan gecikme zammı ile gecikme faizi olduğu kabul edilmelidir⁶⁰. Bununla birlikte 96. madde kapsamındaki Kurum alacakları 6183 sayılı Kanun hükümleri kapsamında takip ve tahsil edilmiyor olsa da, doğrudan emekli aylıklarından tahsilinin mümkün olması nedeniyle bu alacakların tahsilinde de Kuruma üstün bir yetkinin verildiği görülmektedir⁶¹.

Öte yandan 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmeden önceki kanunlara göre aylık veya gelire hak kazananlar ile bunların hak sahiplerine yapılan fazla veya yersiz ödemelerin 96. madde kapsamında yer alıp almadığına da değinmek gerekir. Bu bağlamda 5510 sayılı Kanun hükümleri dikkate alındığında ikili bir ayrıma gitmek gerektiği anlaşılmaktadır. Gerçekten 5510 sayılı Kanun'da, 506 veya 1479 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık veya gelir almakta olan kişilere yapılan yersiz ödemelerin tahsilinde mezkûr Kanun hükümlerinin uygulanacağına yönelik bir hükmün yer almadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple, 506 veya 1479 sayılı Kanun hükümlerine göre 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten sonra aylık veya gelir almakta olan kişilere yapılan yersiz ödemelerin tahsilinde 96. madde hükümleri uygulanacaktır. Bununla birlikte 5434 sayılı Kanun'a tabi sigortalılar yönünden, 5510 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin dördüncü fıkrasının birinci cümlesinde yürürlükten kaldırılan hükümleri de dâhil olmak üzere 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılacağı düzenlendiğinden aynı sonuca ulaşmak

⁵⁹ Hacıoğlu (2017), s. 117. Cevdet İlhan Günay (2010), **İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku**, Yetkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, s. 905. Resul Arslanköylü (2010), **Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi**, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 1413.

⁶⁰ Mesut Balcı ve Halil Yılmaz (2014), **Sosyal Sigorta Prim Alacaklarının Takip ve Tahsili**, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 15. Ercüment Özkaraca (2013). "Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Yapılan Fazla veya Yersiz Ödemelerin Geri Alınması", **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, C:10, S:38, s. 178. Hacıoğlu (2017), s. 117.

⁶¹ Hacıoğlu (2017), s. 20.

mümkün değildir. Dolayısıyla 5510 sayılı Kanun'un açık hükmü nedeniyle 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık veya gelir almakta olan kişilere yapılan fazla veya yersiz ödemelerin tahsilinde 96. madde hükümleri uygulanmayacaktır⁶².

Buraya kadar yapılan açıklamalardan, emekli aylıklarının haczedilemezliği kuralı bakımından getirilen istisnanın Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim ve prime ilişkin diğer alacakları ile nafaka alacakları yönünden düzenlendiği görülmektedir. Dolayısıyla kural olarak 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi kapsamında yer alan Kurum alacakları için emekli maaşının haczedilemeyeceği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte söz konusu alacakların, mezkûr 96. maddenin üçüncü fıkrasında yer alan özel hüküm nedeniyle emekli aylıklarından tahsili mümkündür⁶³.

2. BİRDEN FAZLA ALACAĞIN AYNI ANDA TAHSİLİNİN TAKİP HUKUKUNDAKİ GÖRÜNÜMÜ: HACZE İŞTİRAK

Borçlunun malvarlığının borcun tamamına yetmediği hallerde alacaklıların adil bir şekilde tatmin edilmesi esaslı bir problem olmuştur⁶⁴. Takip alacaklısının borçluya ait bir malı veya hakkı haczettirmesi sonrasında, aynı malı veya hakkı haczettiren⁶⁵ başka alacaklının da ilk hacze katılarak mahcuzdan elde edilen paradan alacağını tahsil etmesine olanak tanıyan takip hukuku müessesesi hacze iştiraktır. Hacze iştirak müessesesi ile ilk haciz sahibi alacaklının sonraki alacaklılara kıyasla rehin hakkına benzer bir öncelik hakkının olmadığı kabul edilmiştir⁶⁶. Hacze iştirak borçlunun satılan malından elde edilen bedelin, hacze katılan tüm alacaklıların alacağını karşılamaması durumunda önem kazanmaktadır. Bu durumda icra dairesi satış bedelinin hacze katılan alacaklılar arasında nasıl paylaştırılacağını gösteren bir sıra cetveli düzenleyecektir. Paylaştırma da, bu sıra

⁶² Hacıoğlu (2017), s. 21, 22. Bu yöndeki bazı kararlar için bk. Danıştay 12. Dairesi, E.2020/1600, K.2022/1397, 23/3/2022. Danıştay 12. Dairesi, E.2018/5950, K.2021/5246, 20/10/2021. Danıştay 12. Dairesi, E.2018/5997, K.2021/5962, 22/11/2021. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 1/2/2024.

⁶³ Yardımcı (2018), s. 40. Kurum alacaklılarının tahsili yönünden 5510 sayılı Kanun'da yer alan hükümler esas itibarıyla Kurum lehine özel düzenlemelerdir. Kabakçı (2019), s. 144.

⁶⁴ Saim Üstündağ (2004), İcra Hukukunun Esasları, 8. Basi, İstanbul, s. 228.

⁶⁵ Öte yandan İcra ve İflas Kanunu'nun 101. maddesine göre hacze imtiyazlı iştiraki öngörülen alacaklıların takip yapmasına ve haciz aşamasına gelmiş olmalarına gerek yoktur. Kuru (2013), s. 539.

⁶⁶ Kuru (2013), s. 531. Muşul (2019), s. 519. Pekcanitez vd. (2013), s. 323. Bununla birlikte hacze iştirak şartlarının ağır olduğu, bu nedenle hacze iştirak şartlarının sağlanmadığı durumlarda ilk haciz sahibi alacaklının bir öncelik hakkının mevcut olacağı ifade edilmektedir. Hans Friedhelm Gaul ve Nevhis Deren Yıldırım (2000), **İcra Hukuku Analizleri**, Alkım, 3. Basi, İstanbul, s. 20, 27. Yılmaz'da ilk haciz sahibinin tespitinin önemli olduğuna, iştirak şartları gerçekleşmemişse ilk haciz sahibinin alacağının öncelikle ödenmesi gerektiğinden bir anlamda öncelik hakkı olduğuna işaret etmektedir. . Yılmaz (2016), s. 582.

cevvelinde belirlenen derecelere göre yapılacaktır⁶⁷. Böylelikle ilk haciz sahibi alacaklı ile diğer alacaklılar arasındaki menfaat eşitliği sağlanmaya çalışılmaktadır⁶⁸. Öte yandan borçlunun bütün alacaklıların alacağını karşılayacak kadar malı varsa iştirak hükümleri uygulama alanı bulmayacaktır. Bu durumda, icra memuru hacze iştirak yönünden bir değerlendirme yapmadan takibe konu edilmiş borçlara yetecek kadar haciz işlemi yapacaktır⁶⁹.

Kamu alacakları ile özel hukuktan kaynaklanan alacaklar yönünden hacze iştirak müessesesi, takip ve tahsillerinin farklı kanunlara tabi olması nedeniyle ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bu kapsamda aşağıda hem kamu alacakları hem özel hukuktan kaynaklanan alacaklar arasındaki hacze iştirakin özellikleri vurgulanacak olup, ayrıca kamu alacaklarının özel hukuktan kaynaklanan alacaklar ile birlikte hacze iştirakine değinilecektir.

2.1. Kamu Alacakları Arasında Hacze İştirak

Kamu idarelerinin 6183 sayılı Kanun hükümleri dairesinde takip ve tahsili yapılan alacakları için uygulanacak hacze iştirak kurallarına mezkûr Kanun'un 69. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre kamu idareleri, diğer kamu idaresi tarafından yapılan hacze, alacağı bu haciz tarihinden önce tahakkuk etmiş olması şartıyla hacedilen mallardan herhangi biri paraya çevrilinceye kadar iştirak edebilecektir. Bir kamu idaresinin diğer bir kamu idaresinin yaptığı hacze iştirak etmesi halinde, hacizli malın bedelinden, ilk önce haczi yapan kamu idaresinin alacağı tahsil olunacak, kalan satış tutarı ise hacze iştirak tarihi sırası ile alacaklarına mahsup edilmek üzere, hacze iştirak eden kamu idaresine ödenecektir. Öte yandan 69. madde kapsamında hacze iştirak edecek kamu alacağının, ilk haciz sahibi kamu idaresinden farklı bir kamu idaresine ait olması gerekmektedir⁷⁰.

Düzenleme ile kamu idarelerinin kamu alacakları arasında öncelik ilkesi benimsenmiş olup, diğer kamu idaresinin hacze iştirak edebilmesi için alacağının ilk haciz tarihinden önce tahakkuk etmiş olması gerekmektedir⁷¹. Bu haliyle

⁶⁷ Kuru (2013), 732 vd. Üstündağ (2004), s. 237. Kuru ve Aydın (2021), s. 202.

⁶⁸ Çiftçi (2010), s. 300. Pekcanitez vd. (2013), s. 64. Deyneklı ve Kısa (2005), s. 3.

⁶⁹ Kuru ve Aydın (2021), s. 202. M. Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren Yıldırım (2009), **İcra Hukuku**, Beta, 4. Baskı, İstanbul, s. 201.

⁷⁰ Ümit Süleyman Üstün (2015). "Kamu İdareleri Tarafından Konulan Hacizler Arasında Öncelik (Kamu İdareleri Arasında Hacze İştirak)", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:23, S:1, s. 62. Karakoç (2016), s. 72. Koçak (2018), s. 147. Yılmaz Özbacı (2008), **Amme Alacaklarının Tahsil ve Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara, s. 712.

⁷¹ Üstün (2015), s. 63.

söz konusu düzenleme İcra ve İflas Kanunu anlamında gerçek bir hacze iştirak düzenlemesi olarak nitelendirilmemektedir. Diğer bir deyişle özel hukuktan kaynaklanan alacaklar arasındaki veya kamu alacağı ile özel hukuktan kaynaklanan alacaklar arasındaki hacze iştiraklerden farklı olarak kamu idareleri arasındaki öncelik durumu düzenlenmektedir⁷².

Kanun'da açıkça yazmamakla birlikte kamu alacakları yönünden 69. maddede yer alan hükümlerin uygulanabilmesi için iki haciz arasında İcra ve İflas Kanun'u kapsamında konulmuş bir haczin olmaması gerekmektedir⁷³. Bu nedenle kendisinden önce özel hukuktan kaynaklanan alacaktan doğan haciz bulunan kamu alacakları yönünden 69. madde uygulanması⁷⁴ söz konusu olmayacaktır. Bu durumda, önceki kamu alacağı haczi ile arasında özel hukuk alacağından kaynaklı haciz bulunan sonraki kamu alacakları özel hukuk alacağı ile birlikte hacze iştirak edeceklerdir. Diğer bir deyişle sonraki kamu alacağının kendisinden önceki kamu alacağı haczine iştiraki değil öndeki özel hukuktan kaynaklanan alacak haczine iştirakine ilişkin 21. madde hükümleri uygulanma yeri bulacaktır⁷⁵. Bu

⁷² Ejder Yılmaz (1973). "Hacze Takipli Katılma (Hacze Adi İştirak)", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:30, S:1, s. 308. Ümit Süleyman Üstün (2013), *Kamu Alacaklarında Rüçhan Hakkı*, Legal Yayınevi, İstanbul, s. 127. Bahsi geçen görüşler için bk. Alper Tunga Küçük (2022). "6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a Göre Hacze İştirak", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:71, S:1, s. 92, 93. Yazar 69. maddedeki şartların varlığının alacaklar arasındaki sıralamaya etki etmesi nedeniyle kuralın kamu alacakları arasında hacze iştiraki düzenlendiğini ancak diğer hacze iştirak durumlarından farklı olarak garameten paylaşırma esasının kabul edilmediğini ifade etmektedir.

⁷³ Üstün (2013), s. 133.

⁷⁴ Bu husus bir Yargıtay kararında şu ifadelerle vurgulanmıştır: "Öte yandan 6183 sayılı Kanun'un 21/1. maddesi, ilk haczin üçüncü kişiler tarafından uygulanması hallerine münhasır olup, üçüncü kişiden sonra birden çok kamu alacaklısı tarafından haciz konulması halinde, haciz sahibi bütün kamu alacaklılarının ilk hacze iştirakinin kabulü gerekir. Böyle bir ihtimalde kamu alacaklıları bakımından aynı Yasa'nın 69. maddesi uygulanmaz. Diğer anlatımla, üçüncü kişilerin alacağı için haczedilen mallar, malın satışı tarihinden önce bir kamu alacağı için de haczedilirse anılan Yasa'nın 69. maddesi uygulanmaz ve mahcuza satıştan önce haciz uygulayan bütün kamu idarelerinin kamu alacağı ilk hacze iştirak eder ve satış bedeli aralarında garameten paylaşılır." Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, E.2022/347, K.2023/512, 9/2/2023. Aynı yönde Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, E.2014/6716, K.2015/4910, 25/6/2015. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 6/11/2023.

⁷⁵ Üstün (2013), s. 133. Üstün (2015), s. 66. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığının 13/6/2007 tarihli ve 2007/4 numaralı Tahsilat İç Genelgesi;

"Örnek 8- Amme borçlusuna (Ş) adına kayıtlı gayrimenkul üzerindeki takyidatlar tatbik edildikleri tarih itibarıyla fer'i alacaklar dâhil olmak üzere aşağıdaki gibidir.

1. Sıra: Aziziye Vergi Dairesinin haczi (28.000 YTL)

2. Sıra: (K) şahsının haczi (22.000 YTL)

3. Sıra: (M) şahsının haczi (45.000 YTL)

4. Sıra: Site Vergi Dairesinin Katma Değer Vergisi için haczi (18.000 YTL)

Söz konusu gayrimenkul icra dairesince satılmış olup, masraflar düşüldükten sonra alacaklılara dağıtılacak tutar 65.000 YTL'dir.

Satış bedelinden birinci sırada yer alan Aziziye Vergi Dairesinin alacağının tamamına karşılık 28.000 YTL ayrıldıktan sonra, 37.000 YTL ikinci sıradaki haciz alacaklısı (K) ile dördüncü sıradaki Site Vergi Dairesinin alacağı arasında garameten taksim edilecektir.

Bu itibarla,

$(37.000 \times 18.000) / (22.000 + 18.000) = 16.650$ YTL

uygulamanın aksinin kabulü halinde, kamu alacakları ödenirken özel hukuktan kaynaklanan alacaklara mahcuzdan bir şey kalmaması riski doğacaktır. Bu durumun ise takip hukukunda, kamu idareleri ile bireyler arasındaki menfaat dengesini zedeleyeceği açıktır⁷⁶. Zira hacze iştirak kuralları ile ilk haciz sahibinin zarara uğraması engellenirken, borçlunun ilk haciz ile tüm malvarlığının paraya çevrilmesi ihtimali nedeniyle diğer alacaklıların menfaatlerinin de korunduğu unutulmamalıdır⁷⁷. Böylece hacze iştirak ile alacaklılar arasındaki menfaat çatışması dengelenmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla özel hukuk alacaklısının tahsil imkânının kalmamasına neden olacak sonuçlar bu dengenin bozulması anlamına gelecektir⁷⁸.

Belirtmek gerekir ki ilk haciz kamu idaresinin kamu alacağı niteliğinde bir alacağına yönelik olarak konulmamışsa bu durumda 69. madde hükmü uygulanmayacaktır. İlk haczi koyan kamu idaresinin alacağı sözleşme, haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşme temelli ise sonraki tarihli kamu alacağı sahibi idareler 21. madde uyarınca ilk hacze iştirak edeceklerdir⁷⁹. Dolayısıyla bir kamu

Site Vergi Dairesinin alacağına karşılık ayrılması gerekmektedir.

...

Örnek 10- Amme borçlusu (D) adına kayıtlı gayrimenkul üzerindeki takyidatlar tatbik edildikleri tarih itibarıyla fer'i alacaklar dahil olmak üzere aşağıdaki gibidir.

1. Sıra: Kadıköy Vergi Dairesinin haczi (32.000 YTL)

2. Sıra: (N) şahsının haczi (8.000 YTL)

3. Sıra: (R) şahsının haczi (15.000 YTL)

4. Sıra: Uşak Vergi Dairesinin Gelir (Stp.) Vergisi için haczi (40.000 YTL)

5. Sıra: (M) şahsının haczi (40.000 YTL)

6. Sıra: Kadıköy Vergi Dairesinin Katma Değer Vergisinden kaynaklanan haczi (35.000 YTL)

Söz konusu gayrimenkul icra dairesince satılmış olup, masraflar düşüldükten sonra alacaklılara dağıtılacak tutar 90.000 YTL'dir.

Satış bedelinden birinci sırada yer alan Kadıköy Vergi Dairesinin alacağı olan 32.000 YTL ayrıldıktan sonra, 58.000 YTL ikinci sıradaki haciz alacaklısı (N)'nin alacağı ile 4 üncü ve 6 ncı sırada yer alan vergi dairelerinin hacze konu toplam alacakları arasında garameten taksim edilecektir.

Buna göre,

Satış bedelinden kalan tutar x Amme alacakları toplamı

(N) Şahsının haciz tutarı + Amme alacakları toplamı

formülü ile her iki vergi dairesinin alacağına karşılık ayrılması gereken toplam tutar belirlenecek, daha sonra bu tutar vergi dairelerinin alacaklarına garameten dağıtılacaktır.

Bu itibarla,

(58.000 x 75.000) / (8.000 + 75.000) = 52.409,64 YTL

vergi dairelerinin alacaklarına karşılık ayrılması gerekmektedir.

Buna göre, icra dairesince takyidat listesinin 4. sırasında yer alan Uşak Vergi Dairesine 27.951,81 YTL; takyidat listesinin 6. sırasında katma değer vergisi alacaklısı olan Kadıköy Vergi Dairesine bu alacağı için 24.457,83 YTL tutarın gönderilmesi gerekmektedir."

⁷⁶ Üstün (2013), s. 134. Üstün (2015), s. 67.

⁷⁷ Çiftçi (2010), s. 296.

⁷⁸ Burcu Demirbaş Aksüt (2014). "Kamu İcra Hukuku'nda Menfaat Dengesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:16, Özel Sayı, s. 4699.

⁷⁹ Adnan Deyneklî ve Sedat Kısa (2005), **Hacizde ve İflasta Sıra Cetveli**, Turhan Kitabevi, 3. Bası, Ankara, s. 71.

idaresine ait olmakla birlikte kaynağı kamu hukuku olmayan alacakların 6183 sayılı Kanun hükümlerince takip ve tahsili mümkün olmayacağından adi alacak hükmünde İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre takip ve tahsil edilecektir. Zira İcra ve İflas Kanunu takip hukukunda genel nitelikli kanun olup, bir alacağın 6183 sayılı Kanun uyarınca takip ve tahsili ancak o alacağın Kanun kapsamında bir alacak olmasına ya da takip ve tahsilinin 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılabileceğine yönelik özel bir düzenlemenin varlığına bağlıdır⁸⁰.

2.2. Kamu Alacağının Özel Hukuk Alacağı İçin Konulan Hacze İştiraki

6183 sayılı Kanun kapsamında takip ve tahsili gereken alacaklar bakımından özel hukuk alacakları için konulmuş hacze iştirak hükümleri mezkûr Kanun'un 21. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesine göre üçüncü şahıslar tarafından haciz konulmuş mallar üzerine paraya çevrilmeden evvel kamu alacağı için de haciz konulursa kamu alacağının özel hukuk alacağı için konulan hacze iştirak edeceği ve satış bedelinin aralarında garameten paylaşılacağı hüküm altına alınmıştır. Belirtmek gerekir ki maddede ifade edilen “*üçüncü şahıs*” deyiminden, özel hukuktan kaynaklanan alacak haczine iştirak eden kamu kurumu haricindeki herhangi bir gerçek kişi ya da kurumu anlamak gerekir⁸¹. Garameten paylaşım ise mahcuzun satışından elde edilen para alacaklıların tamamının alacağını ödemeye yetmezse her bir alacaklıya alacağı oranında ödeme yapılmasını ifade eder⁸².

Maddenin lafzından kamu alacağı ile özel hukuk alacağı arasında hacze iştirak hükümlerinin uygulanması için her iki alacak için de aynı mal üzerine haciz konulmuş olması gerektiği anlaşılmaktadır⁸³. Öte yandan özel hukuk alacağı için konulmuş hacze kamu alacağının iştiraki konusunda zaman sınırının da bulunduğu görülmektedir. 21. maddeye göre kamu alacağının hacze iştirakine, mahcuzun paraya çevrileceği zamana kadar müsaade edilmiştir. Dolayısıyla hacze iştirakin zamanı bakımından kaçırılmaması gereken süre mahcuzun satış

⁸⁰ Doğan Şenyüz (2018). “İflasta Vergi Alacakları ve Sırası”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:67, S:4, s. 893. Bununla birlikte kanun koyucu kamu alacakları için 6183 sayılı Kanun'da ayrı bir iflas usulü öngörmemiş olup, mezkûr Kanun'un 100. maddesinde kamu alacaklarının iflas hükümlerine göre tahsili için İcra ve İflas Kanunu hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir.

⁸¹ Üstün (2013), s. 136. Deyneklî ve Kısa (2005), s. 70.

⁸² Karakoç (2016), s. 127. Deyneklî ve Kısa (2005), s. 74.

⁸³ Küçük (2022), s. 72. İki haczin de aynı tarihli olması durumunda garamaten paylaşım yapılması hakkında bk. Deyneklî ve Kısa (2005), s. 71.

işlemlerinin yapılacağı ana kadar olan süredir. Bu süre içerisinde kamu alacağı için haciz konulmuş ise ayrıca kamu alacağının tahakkuk ettiği tarihin değerlendirilmesi yapılmaz⁸⁴. Diğer taraftan özel hukuk alacakları arasındaki hacze iştirak süresi ile karşılaştırıldığında kamu alacağının özel hukuk alacağı haczine iştirak süresinin daha kısa olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim İcra ve İflas Kanunu'nun 100. maddesine göre özel hukuk alacaklarının kendi aralarında ilk hacze, satılan malın tutarı vezneye girinceye kadar iştirak edebilirlerken; kamu alacağı özel hukuk alacağı için konulan ilk hacze paraya çevrilme tarihine kadar iştirak edebilmektedir. Dolayısıyla kamu alacağı hacze iştirak konusunda sağlanan imkândan mahcuzun satış tarihine kadar yararlanabilecektir. Bununla birlikte kamu alacağının özel hukuk alacağı için konulan hacze iştiraki için ayrıca İcra ve İflas Kanunu'ndaki şartların varlığı aranmayacaktır⁸⁵.

Kamu alacağının özel hukuk alacağı için konulan hacze iştirakinde sahip olduğu avantajlar kendisini satış bedelinin paylaşılması aşamasında göstermektedir. Kamu alacağının hacze iştiraki sonucunda mahcuzdan elde edilen bedel alacaklılar arasında gariyeten paylaşılır⁸⁶. Kamu alacağının hacze iştirak şartlarını sağlaması halinde ilk hacze dayanak teşkil eden alacağın türü önem arz etmez⁸⁷. İlk haciz imtiyazlı alacaklardan olsa bile kamu alacağı ile aynı derecede yer aldığı durumlarda satış bedelinden önce imtiyazlı alacak ayrılmaz, aksine kamu alacağı ile aralarında gariyeten paylaşılır⁸⁸.

Bununla birlikte hukukumuzda 6183 sayılı Kanun kapsamında takibi yapılan bir kamu alacağı için konulan hacze özel hukuk alacaklarının iştiraki kabul edilmemiştir. Özel hukuktan doğan alacağın İcra ve İflas Kanunu'ndaki hacze iştirak şartlarına sahip olması veya imtiyazlı alacaklardan olması bu durumu

⁸⁴ Üstün (2013), s. 165.

⁸⁵ Kuru ve Aydın (2021), s. 203. Karakoç (2016), s. 73. Koçak (2018), s. 142. Pekcanitez vd. (2013), s. 326. . Yılmaz (2016), s. 589. Deyneklî ve Kısa (2005), s. 20.

⁸⁶ Koçak (2018), s. 143. Özbalcı (2008), s. 279.

⁸⁷ Küçük (2022), s. 77, 78. Deyneklî ve Kısa (2005), s. 74. Turgut Candan (2007), **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, Mali Akademi Yayınları Yetkin Basımevi, Ankara, s. 143. Gökhan Kürşat Yerlikaya (2012), **Açıklamalı ve İçtihatlı 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Şerhi**, On İki Levha Yayıncılık,1. Baskı, Ankara, s. 129.

⁸⁸ Adnan Deyneklî (2005). "İşverenin İflâsı veya İşverene Yönelik Haciz Halinde İşçinin Ücret Alacağının Önceliği Sorunu", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S:60, s. 39. Koçak (2018), s. 146. "Kamu alacağının hacze iştiraki açısından kamu alacağının niteliği ve ilk haczin dayandığı alacağın niteliği ile ilgili bir ayırım yapılmadığından, kamu alacağının ve ilk haczin dayandığı alacak hangi sebepten doğarsa doğsun kamu alacağı için satıştan önce haciz konulmuşsa ilk hacze iştirak eder." Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, E.2016/1757, K.2016/3105, 12/5/2016. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, E.2015/535, K.2015/7894, 7/12/2015. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 9/11/2023.

değiştirmez⁸⁹. Dolayısıyla ilk haczin kamu alacağı için konulduğu durumlarda, kamu alacağı niteliğine sahip olmayan bir alacağın bu hacze iştiraki mümkün olmayacaktır⁹⁰.

2.3. Özel Hukuk Alacakları Arasında Hacze İştirak

İcra ve İflas Kanunu bakımından hacze iştirak müessesesi iki şekilde düzenlenmiştir. Kanun'un 100. ve 101. maddelerinde düzenlenen iştirak türleri arasındaki temel ayırım, hacze katılacak alacaklının borçluya karşı takip yapmasının gerekip gerekmemesi noktasındadır. Belirtmek gerekir ki, çalışmanın kapsamı dışına çıkmamak adına, özel hukuk alacakları arasındaki hacze iştirak müessesesinin temel özelliklerine yer verilecektir.

Bu noktada ilk olarak Kanun'un 100. maddesine göre, maddede yer alan şartlara sahip olan her alacaklı ilk haciz üzerine satılan malın tutarı icra veznesine girinceye kadar ilk hacze iştirak edebilir. Bu türden hacze iştirakte ilk hacze iştirak edecek alacaklının aynı borçluya karşı icra takibi yapmış ve bu takibin kesinleşerek kendisine haciz isteme yetkisinin gelmiş olması gerekir. İşte özel hukuk alacakları arasında hacze iştirak bakımından takip yapma şartının aranıyor olması nedeniyle bu türden hacze iştirak, takipli iştirak olarak da isimlendirilmektedir⁹¹. Görüldüğü üzere mezkûr maddeye göre yapılacak hacze iştiraklerde hacze katılabilmek için, borçluya karşı takip yapılması temel şarttır. Bu nedenle alacaklı, borçluya karşı icra takibi başlatmış ve 100. maddedeki diğer şartlara da sahipse hacze iştirak edebilecektir⁹².

İcra ve İflas Kanunu'nun 100. maddesine göre hacze iştirak edebilmek için takip şartının yanında öncelik şartının, belgelendirme şartının ve zaman şartının da mevcut olması gerekir⁹³. Buna göre eğer ilk haciz ilamsız takip üzerine uygulanmışsa bu takip talebinden önce, ilamlı takip üzerine uygulanmış ise bu ilama ilişkin davanın açıldığı tarihten önce doğan alacakların ilk haciz sahibi

⁸⁹ Kuru (2013), s. 538. Kuru ve Aydın (2021), s. 203. Deynekli ve Kısa (2005), s. 72. Koçak (2018), s. 146. Pekcanitez vd. (2013), s. 326. İhtiyati haciz sahiplerine ilişkin İcra ve İflas Kanunu'nun 268. maddesinin birinci fıkrasının bu kuralın istisnası olduğu ve bu durumda özel hukuk alacağının kamu alacağı haczine iştirakinin mümkün olacağı hususunda bk. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, E.2013/6030, K.2013/7584, 29/11/2013. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 10/11/2023.

⁹⁰ Üstün (2015), s. 57. Yılmaz (2016), s. 588.

⁹¹ Kuru (2013), s. 532. Pekcanitez vd. (2013), s. 324.

⁹² Yılmaz (1973), s. 308. Üstündağ (2004), s. 229. Muşul (2019), 520. Yıldırım ve Deren-Yıldırım (2009), s. 196.

⁹³ Gaul ve Deren-Yıldırım (2000), s. 20. Deynekli ve Kısa (2005), s. 9, 14. Yıldırım ve Deren-Yıldırım (2009), s. 198.

alacaklının alacağına karşı öncelik şartını yerine getirdiği kabul edilir. Burada ilk haciz deyiminden anlaşılması gereken haciz kararı değil, ilk konulan haciz uygulamasıdır⁹⁴. Öte yandan öncelik şartının mevcudiyetinin hangi belgelerle ispat edileceği 100. maddede tahdidi olarak sayılmıştır. Buna göre;

- İlk haciz ilamsız takibe dayanmakta ise takip talebinden veya ilk haciz ilamlı takibe dayanıyorsa dava tarihinden önce yapılan bir takip üzerine alınan borç ödemedен aciz belgesine,

- İlk haczin dayanağı olan takip talebinden ya da dava tarihinden önce açılmış bir dava üzerine alınan ilama,

- İlk haczin dayanağı olan takip talebinden ya da dava tarihinden önce düzenlenmiş resmi veya tarih ve imzası tasdikli bir senede,

- İlk haczin dayanağı olan takip talebinden ya da dava tarihinden önce resmi dairelerin veya yetkili makamların yetkileri dâhilinde ve usulüne göre verdikleri makbuza veya vesikaya dayanan alacağın sahipleri ilk haciz sahibi alacaklıdan sonra bu belgelerden biri ile ilk hacze aynı derecede iştirak edebileceklerdir. Tekrar ifade etmek gerekir ki, ilk haciz sahibi ile aynı derecede hacze iştirak edebilecek alacaklının bu dört çeşit belgeden birine dayanması zorunlu olup, bu belgelerden birine sahip olamayan sonraki haciz isteminde bulunan alacaklının ilk hacze iştiraki mümkün değildir⁹⁵.

Buna karşılık 101. maddede düzenlenen hacze iştirak müessesesi bakımından hacze katılacak alacaklının borçluya karşı takip yapması gerekmez. Bu hacze iştirak türünde kanun koyucu özel durumları nedeniyle bazı alacaklılara bir imtiyaz tanımıştır. Bu alacaklılar bu imtiyazla hacze takipsiz katılabilmektedirler⁹⁶. Bu ayrıcalığın tanınmış olmasının nedeni, alacaklının takip yapmasında hukuken veya fiilen bir imkânsızlığın bulunmasıdır.⁹⁷

⁹⁴ Kuru (2013), s. 532 – 535. Muşul (2019), s. 528. Pekcanitez vd. (2013), s. 325, 326. Yılmaz (2016), s. 584.

⁹⁵ Kuru (2013), s. 534. Üstündağ (2004), s. 230. Gaul ve Deren-Yıldırım (2000), s. 22.

⁹⁶ Ejder Yılmaz (1974). "Hacze Takipsiz Katılma (Hacze İmtiyazlı İştirak)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:31, S:1, s. 362. Pekcanitez vd. (2013), s. 328.

⁹⁷ Kuru (2013), s. 539. Üstündağ (2004), s. 234. Pekcanitez vd. (2013), s. 328. Yılmaz (2016), s. 591.

3. HACZE İŞTİRAKIN MAAŞ VE ÜCRET HACİZLERİNDE UYGULANABİLİRLİĞİ

İcra ve İflas Kanunu uygulaması bakımından maaş ve ücret hacizlerinde hacze iştirak kabul edilmemiştir. Nitekim İcra ve İflas Kanunu'nun 83. maddesinin ikinci fıkrasında maaş ve ücret üzerinde birden fazla haciz var ise sıraya konacağı, sırada önde olan haczin kesintisi bitmedikçe sonraki haciz için kesintiye geçilemeyeceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla maaş ve ücret haczinde, haciz sonrası borçlunun maaş veya ücretinden kesilen para, önde olan haciz alacaklısının alacağına karşılık verilecek sonraki alacaklılar için ise öndeki alacaklının tam olarak alacağını alması beklenmektedir⁹⁸. Söz konusu düzenleme alacaklılar arasında bir sıralama yapılması ve ilk önce haciz uygulatan alacaklının öncelikle tatmin edilmesi esasına dayanır. Bununla birlikte alacağın niteliği önem arz etmez. Öte yandan söz konusu kural nafaka alacağı söz konusu olduğunda uygulanmamakta ve nafaka alacağı için haciz mümkün olmaktadır⁹⁹.

Maaş ve ücret haczine iştirakin mümkün olup olmadığı konusunda İcra ve İflas Kanunu yönünden durum belirgin olsa da, 6183 sayılı Kanun'a göre takip ve tahsili gereken amme alacağının da mevcut olduğu durumlarda doktrinde farklı bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmelere göre kamu alacakları için özel hukuktan doğan alacaklar yönünden konulmuş ücret haczine iştirakin mümkün olup olmadığı meselesi iki farklı yorumla ele alınmıştır. Bu noktada yapılan ilk değerlendirme, 6183 sayılı Kanun'un 21. maddesi uyarınca özel hukuk alacağı için konulan hacze kamu alacağının iştiraki mümkün olduğundan, söz konusu düzenlemeyi genel hüküm niteliğinde ele almak yönündedir. Bu yorum tercih edildiğinde mezkûr 21. maddede maaş ve ücret haczi yönünden herhangi bir sınırlama da getirilmediğinden kamu alacaklarının özel hukuk alacağı için konulmuş maaş ve ücret haczine iştirak edebileceği sonucuna ulaşılmaktadır¹⁰⁰.

⁹⁸ Ramazan Arslan vd. (2022), s. 354. Kuru (2013), s. 536. Deynekli ve Kısa (2005), s. 105. Gaul ve Deren-Yıldırım (2000), s. 26. Postacıoğlu ise hükmün hacze iştirake engel olmadığı, 100. madde uyarınca iştirak şartlarına sahip alacaklıya da hacedilen tutardan ödeme yapılacağı görüşündedir. Postacıoğlu (1982), s. 373. Yılmaz da 83. maddesinin ikinci fıkrası gereğince ücret hacizlerinde katılmanın mümkün olmadığını, bununla birlikte ücretin yüksek olması ve iştirak şartlarının mevcut olması durumunda ücret hacizlerinde de hacze iştirakin kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yılmaz, (1973), s. 296 - 299.

⁹⁹ Yardımcı (2018), 14. dipnot, s. 41.

¹⁰⁰ İnci Timur (2018). *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku'nda Ücret, Gelir ve Aylıkların Haczi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 105.

Kamu alacakları için özel hukuktan doğan alacaklar yönünden konulmuş ücret hazine iştirakin mümkün olup olmadığı sorunu bakımından yapılan ikinci değerlendirmede ise yasal düzenlemelerdeki tarihsel gelişim esas alınmıştır¹⁰¹. Bu noktada, İcra ve İflas Kanunu'nun 19/6/1932 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 83. maddesinin ilk halinde maaş ve ücret hazine iştirake ilişkin özel bir hükmün bulunmadığı görülmektedir. Söz konusu maddede 18/4/1968 tarihli ve 12878 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1045 sayılı 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 3890 Sayılı Kanun'la Değişik 83. Maddesinin İkinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun¹⁰² ile değişiklik yapılmıştır. Mezkûr 1045 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile maaş ve ücret üzerinde mevcut olan birden fazla haczin sıraya konulacağı ve ilk sıradaki haczin kesintisi bitmeden sonraki haciz için kesinti yapılamayacağı düzenlenmiştir. Öte yandan 6183 sayılı Kanun'un yayımlanan 21. maddesinin ilk halinde de maaş ve ücret haczi yönünden özel bir hükmün mevcut olmadığı görülmektedir. Yine 6183 sayılı Kanun'un 21. maddesinde de tarihsel süreçte bir kısım değişikliklerin yapıldığı görülmekle birlikte, maaş ve ücret hazine iştirake ilişkin özel bir hüküm getirilmemiştir. Bu durumda kanun koyucunun iradesinin, 1045 sayılı Kanun ile maaş ve ücret hazine iştiraki yasaklayan düzenlemeyi getirmiş iken sonraki tarihli düzenlemelerde 6183 sayılı Kanun yönünden herhangi

¹⁰¹ Timur (2018), s. 105.

¹⁰² Söz konusu değişikliğe, aynı maaş veya ücret üzerine birden fazla haciz konulabilmesine yönelik bir Yargıtay kararının gerekçe oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte bu değişikliğin kararın yanlış yorumlanması nedeniyle yapıldığı, maaş veya ücret üzerinde birden fazla haciz bulunsa bile uygulamanın, borçlunun ve ailesinin geçimi için gereken miktar çıkartıldıktan sonra haciz konulması yönünde olduğu, nitekim söz konusu kararın maaş veya ücreti geçinebileceği miktardan çok yüksek olan borçlular yönünden anlam ifade ettiği, dolayısıyla birden fazla haczin borçlunun geçimi için gerekli olan miktardan fazla olan kısmı bakımından aynı anda infaz edilebileceği, bu durumun ise icra hukuku ilkelerine aykırılık teşkil etmediği ifade edilmiştir. Buna karşılık Yargıtay kararının açık olmaması nedeniyle, borçlunun maaşının tümünün haczedilebileceğine cevaz verdiği yönündeki yanlılığı ile borçlu ve ailesinin geçimi için ayrılan kısma tecavüz edecek şekilde müteaddit haciz için bir arada kesinti yapılması ihtimalini önleme amacıyla yasal düzenleme getirilmiş ancak başka bir icra hukuku müessesesi olan hacze katılma konusunda da farkına varılmaksızın değişiklik yapılması sonucu ortaya çıkmıştır. Yargıtay kararı ve açıklamalar için bk. Yılmaz (1973), s. 293, 295.

"Cumhuriyet Senatosu tarafından 83 ncü maddenin ikinci fıkrasına eklenen "Birden fazla haciz konmuş ise; sırasına göre kesinti yapılır" cümlesi Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunda kifayetsiz bulunmuş ve hacizler sıraya konulmuş olsa dahi bu cümlenin birden ziyade haciz için aynı maaş veya ücretten ayrı ayrı kesinti yapılmasını önleyemeyeceği mütalâa olunmuştur.

Karma Komisyonumuz, Millet Meclisinin bu endişesinin uygulama bakımından varit bulunduğu sonucuna varmış ve 83 ncü maddenin birinci fıkrasına göre borçlu ve ailesinin geçimi için lüzumlu miktar ayrıldıktan sonra tesbit edilecek haczi kabil miktarın sırada önde olan haciz sebebiyle yapılan kesintiye karşılık teşkil ettiğini ve sırada ondan sonra gelen haciz için kesintiye başlanabilmesinin, ancak öndeki haczin kesintisi sona erdikten sonra mümkün bulunduğunu belirtmek maksadıyla fıkraya ilâve edilen cümle yerine, "Birden fazla haciz var ise sıraya konur. Sırada önde olan haczin kesintisi bitmedikçe sonraki haciz için kesintiye geçilemez" cümlelerinin konulmasını uygun görmüştür. Böylece, borçlu ve ailesinin geçimi için ayrılan kısma tecavüz edecek şekilde, müteaddit haciz için bir arada kesinti yapılması ihtimali önlenmiş bulunmaktadır." (Karma Komisyon raporu ile Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu ve Karma Komisyon Metinleri için bk. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/do2/co27/mm__02027073550678eko2.pdf, Erişim Tarihi: 5/1/2024)

bir değişiklik yapılmaması nedeniyle İcra ve İflas Kanunu'ndaki iştirak yasağının kamu alacakları için de uygulanması yönünde olduğu öne sürülebilecektir¹⁰³. Zira aynı borçluya yönelik hem kamu alacağı hem de özel hukuk alacağından kaynaklı icra takibine dayalı haciz işleminin uygulandığı durumlarda 6183 sayılı Kanun ile İcra ve İflas Kanunu aynı anda uygulandığından, her iki Kanun hükümlerinin birlikte göz önünde bulundurulması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu halde Kanun'da açıkça yasaklanmış bir hususun diğer Kanun uygulaması bakımından aksi yönde ele alınması için açık bir hükmün varlığına ihtiyaç duyulduğu¹⁰⁴ kabul edilmiştir. Sonuç olarak İcra ve İflas Kanunu'nda maaş ve ücret haczine iştirakin mümkün olmadığı açıkça hükme bağlandığından ve 6183 sayılı Kanun'da bu yasağın aksine maaş ve ücret haczine iştirake cevaz veren özel bir düzenleme yer almadığından kamu alacaklarının da özel hukuk alacakları için konulmuş ücret haczine iştirak edemeyeceği ifade edilmiştir¹⁰⁵.

Diğer taraftan kamu alacakları için özel hukuktan doğan alacaklar yönünden konulmuş ücret haczine iştirakin mümkün olup olmadığı sorununun çözümü bakımından genel icra hukuku ile kamu icra hukuku arasındaki ilişkiye de değinmek gerekmektedir. Öncelikle her iki hukuk dalının da alacağın cebren tahsilini sağlamaya yönelik olması nedeniyle birbirlerini etkilemeleri doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim her iki hukuk dalında yer alan kurum ve kurallar, alacaklının alacağını temin etmesini amaçlayan ve borçluyu ödemeye zorlayan niteliktedir. Bununla birlikte 6183 sayılı Kanun kamu hukukundan doğan alacakların tahsiline ilişkin olup, devletin özel hukuk sözleşmelerinden, haksız fiilden ve sebepsiz zenginleşmeden doğan alacakları¹⁰⁶ genel icra hukuku hükümlerine göre tahsil edilmektedir. Nitekim bu husus, 6183

¹⁰³ Timur (2018), s. 106.

¹⁰⁴ Bu kabul, 6183 sayılı Kanun'da açık hüküm bulunmayan hallerde İcra ve İflas Kanunu hükümlerine müracaat edilmesi yönündeki görüşe uygundur. Güray Erdönmez (2005). "İcra ve İflas Kanunu'nda Yapılan Değişikliklerin Amme Alacaklarının Tahsiline Etkileri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S:57, s. 135. Bununla birlikte ifade etmek gerekir ki, 6183 sayılı Kanun uygulamasında açık hüküm bulunmayan hallerde İcra ve İflas Kanunu'nun doğrudan uygulanamayacağı yönünde görüşler de mevcuttur. Öncel, Kumrulu ve Çağan (2019), s. 159. Nitekim Yargıtay'da, 6183 sayılı Kanun hükümlerinin İcra ve İflas Kanunu ile benzerlik gösterse de kamu hukuku ve mali hukuk kapsamında yer aldığı, bu nedenle kıyas yasağına tabi olduğu, dolayısıyla 6183 sayılı Kanun'da boşluk bulunması durumunda İcra ve İflas Kanunu hükümlerinin kendiliğinden uygulanma alanı bulamayacağı ancak açık bir atfın mevcudiyeti halinde İcra ve İflas Kanunu hükümlerinin uygulanabileceği görüşündedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2017/1177, K.2020/182, 18/2/2020. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2016/914, K.2019/1099 22/10/2019. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2016/1364, K.2019/1100, 22/10/2019. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 24/1/2024.

¹⁰⁵ Timur (2018), s. 106.

¹⁰⁶ Hacze iştirak konusunda, kamu idarelerinin özel hukuk sözleşmelerinden, haksız fiilden ve sebepsiz zenginleşmeden doğan alacakları yönünden İcra ve İflas Kanunu hükümleri uygulanır. Deyneklî ve Kısa (2005), s. 72.

sayılı Kanun'un 1. maddesi ile İcra ve İflas Kanunu'nun 47. maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Tüm bu hükümlerden anlaşılana, 6183 sayılı Kanun'un İcra ve İflas Kanunu'na göre özel nitelikli bir kanun olduğu ve İcra ve İflas Kanunu'nun kamu icra hukuku alanında uygulanabilmesi için açık bir atfın gerektiğidir. Zira mali hukukun temel ilkelerinden olan kanunilik ilkesi, kıyas yoluyla İcra ve İflas Kanunu'nun uygulanmasına engel olmaktadır¹⁰⁷. Dolayısıyla kamu alacakları için özel hukuktan doğan alacaklar yönünden konulmuş ücret hazine iştirakin mümkün olduğu kabul edilmelidir¹⁰⁸.

Son olarak maaş ve ücret hazine iştirakin mümkün olup olmadığı meselesini farklı kamu idarelerine ait kamu alacakları yönünden 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre değerlendirmek gerekmektedir. Bu bağlamda yukarıda da ayrıntılarına yer verildiği üzere kamu alacakları arasındaki hacze iştirak hususunu düzenleyen 69. madde, genel iştirak sonucundan farklı olarak ilk haciz sahibi kamu idaresinin alacağının öncelikle ödenmesini emretmektedir. Dolayısıyla kamu alacakları yönünden maaş ve ücret hazine iştirakin mümkün olup olmadığı meselesinin uygulamada sorunlu bir yönü bulunmamaktadır. Zira her ne kadar 69. madde hükmü iştiraktan bahsediyor olsa da, kamu alacakları yönünden gariyeten paylaşırma söz konusu olmayacağından sonraki kamu alacağı için konulan haczin ilk hacze iştirak etmesinin haciz tutarının paylaşılmasına bir etkisi olmayacaktır¹⁰⁹.

4. SOSYAL GÜVENLİK KURUMU ALACAKLARI YÖNÜNDEN EMEKLİ AYLIĞI HACZİNDE HACZE İŞTİRAK UYGULAMASI

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim ve diğer alacaklarının tahsilinde 6183 sayılı Kanun'un uygulanacağına yukarıda değinilmiştir. Nitekim 5510 sayılı Kanun'un 88. maddesinin on sekizinci fıkrasında, Kurum'un 6183 sayılı Kanun kapsamında takip edilen prim ve diğer alacaklarının amme alacağı niteliğinde olduğu ve imtiyazlı alacaklar arasında yer aldığı düzenlenmiştir. Buna göre Kurum'un 6183 sayılı Kanun kapsamında takip edilen bir alacağı, özel hukuk alacağı için konulmuş hacze İcra ve İflas Kanunu'nun 206. maddesi uyarınca diğer imtiyazlı alacaklar ile

¹⁰⁷ Karakoç (2016), s. 68, 69, 77. Üstündağ (2004), s. 1. M. Kamil Mutluer (2008), **Vergi Genel Hukuku**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, s. 442. İbrahim Aşık (2014), "Kamu Alacağı Sebebiyle Konulan Hacze İştirak (Edilememesi) Ve Kamu Alacağının Hacze İştirak Etmesinde Ortaya Çıkan Sorunlar", **Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan**, Yetkin Basımevi, C:1, Ankara, s. 382.

¹⁰⁸ Üstün (2013) s. 141.

¹⁰⁹ Timur (2018), s. 106.

birlikte sıra cetvelinde üçüncü sırada işlem göreceklendir. Yine Kurum'un prim ve diğer alacakları amme alacağı niteliğinde olduğundan 6183 sayılı sayılı Kanun'da yer alan hacze iştirak kurallarına göre diğer alacaklılar tarafından konulan hacze iştirak edebileceklerdir¹¹⁰. Bu nedenle hacze iştirake ilişkin yukarıda yer verilen açıklamaların Kurum'un prim ve diğer alacakları yönünden de geçerli olduğunu belirtmek gerekir.

Diğer taraftan emekli aylıklarının haczi Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim ve prime ilişkin diğer alacakları ile nafaka alacakları yönünden mümkün olduğundan, emekli aylığından birden fazla kesinti yapılması konusunda, diğer bir deyişle emekli aylıkları yönünden hacze iştirakte söz konusu alacaklar yönünden değerlendirme yapılması gerekmektedir. Ayrıca her ne kadar 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesinde yer verilmemiş olsa da 96. madde kapsamında yer alan alacaklar da emekli aylıklarından tahsil edilebildiğinden emekli aylığından birden fazla kesinti yapılmasına bu nitelikten alacakların da neden olabileceği kabul edilmelidir.

Bu bağlamda, nafaka alacakları İcra ve İflas Kanunu kapsamında tahsil edildiğinden 83. madde uygulamasına değinmek gerekmektedir. Buna göre Yargıtay uygulaması işleyecek nafaka alacağı (cari aylık nafaka) bakımından 83. maddenin ikinci fıkrasının uygulanmayacağı ve emekli aylığından işleyecek nafaka alacağı ile birlikte birden fazla alacak için kesinti yapılabileceği yönündedir. Bununla birlikte Yargıtay, nafaka alacağı ile birlikte Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim alacağı emekli aylığından aynı anda tahsil edilirken emekli aylığının en fazla 1/3'üne kadar haciz uygulanabileceğini, bu oranı aşan miktarda yapılacak kesintilerin yaşam hakkı ile bağlantılı sosyal güvenlik hakkını ihlal edeceğini belirtmiştir¹¹¹. Birikmiş nafaka alacağı bakımından ise 83. maddenin uygulanmasının gerekeceği ve birikmiş nafaka alacağı için uygulanmakta olan kesinti devam etmekte iken talep edilen Sosyal Güvenlik Kurumu alacağının sıraya konulması gerektiği ifade edilmektedir. Benzer şekilde ilk haczin Sosyal Güvenlik Kurumu alacağı için olduğu durumlarda da, işlenmiş nafaka alacağının sıraya girmesi gerektiği belirtilmektedir¹¹². Bu

¹¹⁰ Akkaya (2009), s. 17. Muşul (2019), s. 742. Koçak (2018), s. 293.

¹¹¹ Yardımcı (2018), s. 43. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E.2012/29765, K.2013/6396, 28/2/2013. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E.2023/5983, K.2023/6859, 14/6/2023. Sosyal güvenlik destek primi ile sosyal güvenlik prim borcu için en fazla 1/3 oranında kesinti yapılabileceği, her bir borç için ayrı ayrı 1/4 oranında kesinti yapılamayacağı hakkında bk. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2016/7238, K: 2018/8001, 15/10/2018. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 9/2/2024.

¹¹² Yardımcı (2018), s. 43, 44. Birikmiş nafaka alacağının önce konulan hacizler sona erdikten sonra kesilmesi gerektiği hakkında bk. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E.2010/20139, K.2011/681, 15/2/2011. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E.2012/29765, K.2013/6396, 28/2/2013. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 24/1/2024.

kabul, emekli aylığının niteliği düşünülürken emekli borçlunun ekonomik yönden geçimini temin edecek gelirden yoksun kalmaması adına meri mevzuat bakımından desteklenebilecek bir çözüm olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte ifade etmek gerekir ki, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 5510 sayılı Kanun'un 88. maddesine göre tahsili gereken alacakları 6183 sayılı Kanun'a göre takip ve tahsil edildiğinden, bu nitelikteki alacakların İcra ve İflas Kanunu'na göre sıraya konulmasının yerindeliği tartışmalı olacaktır. Gerçekten de, yukarıda ayrıntılarına yer verildiği üzere 6183 sayılı Kanun'da açıkça atf yapılmadığı sürece¹¹³ İcra ve İflas Kanunu'nun kamu alacağı niteliğindeki alacaklar yönünden uygulanmasına imkân veren yasal bir normun varlığından bahsetmek mümkün değildir. Oysa söz konusu alacaklar bakımından İcra ve İflas Kanunu'nun 83. maddesinin ikinci fıkrası uygulanarak sıraya konulması, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 6183 sayılı Kanun'a göre takip ve tahsili gereken alacakları hakkında İcra ve İflas Kanunu hükümlerinin uygulanması sonucunu doğuracaktır. Öğretide de, maaş ve ücret hazine iştirakin özel hukuktan kaynaklı alacaklar için yasaklandığı, bununla birlikte kamu alacağının önceki maaş ve ücret hazine iştirak edebileceği, 6183 sayılı Kanun'un 21. maddesinin İcra ve İflas Kanunu'na göre özel bir düzenleme olduğu, mezkûr 21. maddede iştirak hükümleri bağlamında kamu alacakları yönünden herhangi bir ayırım yapılmadığı ifade edilmiştir. Bu nedenlerle, özel hukuktan doğan alaktan dolayı konulan maaş ve ücret hazine kamu alacağı için konulan haczin katılacağı ve garameten paylaşırma yapılmasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir¹¹⁴.

Esasen emekli aylıkları yönünden birden fazla alacak için aynı anda kesinti yapılması nedeniyle ortaya çıkan sorun, 5510 sayılı Kanun'da haciz oranına¹¹⁵ yönelik bir belirleme yapılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Yine 93. maddede, emekli aylığının haczinin mümkün kılındığı alacaklar yönünden bir

¹¹³ Bu yöndeki Yargıtay kararları için bk. 104. dipnot.

¹¹⁴ Üstün (2013) s. 141.

¹¹⁵ 5434 sayılı Kanun kapsamındaki yersiz ödemelerin emekli aylığından tahsilinde 6183 sayılı Kanun'un 71. maddesindeki oranın dikkate alınması gerektiği hakkında bk. Danıştay 11. Dairesi, E: 2004/3837, K: 2005/612, 15/2/2005. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 5/2/2024. 2/10/1998 tarihli ve 23481 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne İlgililere İstihkaklarından Fazla Yersiz Olarak Yapılan Ödemelerin Tahsili Hakkında Yönetmelik'in, emekli, adi malullük, vazife malullüğü aylığı ile birlikte dul aylığı da almakta iken evlenen ve bu durumunu zamanında bildirmeyerek kendisine yersiz ve haksız ödeme yapılmasını sağlayan kişiler adına çıkartılan borcun kendisine ödenecek her çeşit istihkak ve aylıklarının tamamından mahsup suretiyle tahsil edilmesine ve borcun tamamı tahsil edilmeden ilgiliye herhangi bir ödeme yapılmamasına yönelik 8. maddesinin, ilgililerin ve ailesinin geçimini sağlayacak en az miktar dikkate alınmadan kesinti yapılamayacağı gerekçesiyle iptali hakkında bk. Danıştay 11. Dairesi, E.2006/3170, K.2009/4191, 21/4/2009. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 9/1/2024.

sıralama da yapılmış değildir. İşte bu durum özellikle işleyecek nafaka alacağı ile birlikte Sosyal Güvenlik Kurumu alacağı için de emekli aylığından kesinti yapıldığı durumlarda, emekli borçlunun zor duruma düşmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Bu ise birtakım sosyal düşüncelerle emekli aylığı alan kişiler yönünden getirilen korumanın gerçekte sağlanamamasına neden olmaktadır¹¹⁶. Öte yandan 93. madde hükmü öğretide, emekli aylıklarının miktarı bakımından bir sınırlama getirilmeden borçlulara koruma sağlaması nedeniyle eşitlik ilkesine¹¹⁷ aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmekte ve bu nedenle asgari ücretin üzerindeki emekli aylıkları bakımından haczin mümkün olması gerektiği ifade edilmektedir¹¹⁸. Gerçekten de, aylık ve ücretlerin haczi konusunda sosyal düşüncelerle getirilen genel haciz yolundan farklı kuralların dağınıklığı ve uyumsuzluğu söz konusu hükümlerin yeni bir yasal düzenlemeye konu edilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır¹¹⁹.

Bu noktada Ombudsmana yapılan bir başvuru Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 5510 sayılı Kanun'un hem 88. maddesi hem de 96. maddesi kapsamındaki alacağı için aynı anda emekli aylığından kesinti yapılması konusunda somut bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır¹²⁰. Ombudsman, başvuranın asgari ücretin altındaki¹²¹ ölüm aylığından yapılan kesintileri Anayasa Mahkemesinin benzer uyuşmazlıklarda¹²² ortaya koyduğu ilkeler çerçevesinde değerlendirmiştir. Bahsi geçen Karar'da Ombudsman, yapılan kesintilerin ölçülülük ilkesini ihlal etmemesi için ölüm aylığının belirli bir asgari standardın altına düşmemesine, Anayasa'nın 60. maddesi ile tanınan sosyal güvenlik hakkından mahrum bırakılmaması gerektiğine işaret etmiştir. Ombudsman, prim ve yersiz ödeme borçlarının aynı anda tahsilinin ölüm aylığına yapılan müdahaleyi orantılı olmaktan çıkardığı değerlendirmelerine yer vermiştir. Ombudsman bu tespiti ulaştırırken başvurana

¹¹⁶ Yardımcı (2018), s. 41 - 44, 59.

¹¹⁷ İcra hukukunda eşitlik ilkesi tüm alacaklıların tamamen eşit olmasını gerektirmez. Sosyal devlet ilkesi, kamu düzeninin sağlanması gibi bazı gerekçeler alacak ve alacaklının niteliğine göre yapılacak özel düzenlemeleri meşru kılar. Özkes (2009), s. 194. Pekcanitez vd. (2013), s. 71.

¹¹⁸ Topuz (2016), s. 3040, 3049. Yardımcı (2018), s. 46.

¹¹⁹ Kazım Yücel Dönmez (2014). "Maaş ve Ücret Haczi", **Terazi Hukuk Dergisi**, C:9, S:100, s. 400.

¹²⁰ 2/2/2020 tarihli ve 2020/2226 numaralı başvuruya ilişkin Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 30/6/2020 tarihli ve 68488 sayılı Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı, <https://kararlar.ombudsman.gov.tr/Arama/Index>, Kararlar Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 26/1/2024.

¹²¹ Başvuruya konu uyuşmazlığın yaşandığı dönemde net asgari ücret 2.324,71 TL olarak belirlenmiş olup, başvuranın ölüm aylığı 1.713,66 TL'dir. <https://www.csgb.gov.tr/media/93378/netbrutasgari.pdf>, Erişim Tarihi: 6/2/2024

¹²² Anayasa Mahkemesi, E.2013/3385, K.2013/3385, 12/3/2015. Anayasa Mahkemesi, E.2013/8324, K.2013/8324, 23/2/2016. Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, Erişim Tarihi: 9/1/2024.

yapılan ölüm aylığı ödemelerinden ay bazında toplam ne kadar kesinti yapıldığını esas almıştır. Bu noktada başvuranın ölüm aylığının yarısını aşar şekilde kesinti yapıldığı anlaşılmıştır. Ombudsman bu tespit ve gerekçelerle başvuranın zorunlu gereksinimlerini karşılamaya yetecek en az miktarın dikkate alınmadığını belirtmiştir. Sonuç olarak 78 yaşında, kirada oturan, ölüm aylığından başkaca bir geliri bulunmayan başvuranın, mülkiyet hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç ve başvurana yüklenen külfet arasında adil bir dengenin kurulmamış olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öte yandan Ombudsman başvuranın orantısız bir külfet altına sokulmasının nedenini, yersiz ödemenin geri alınması ile prim borcunun aynı anda aylıklardan kesinti yapılması suretiyle tahsilinin kanunda düzenlenmemesi olarak tespit etmiştir. Nitekim Ombudsman, tek başına 6183 sayılı Kanun'un 71. maddesi ile 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin sosyal güvenlik hakkına yönelik Anayasa'ya uygun bir müdahale olarak öngörüldüğüne değinmiştir. Bununla birlikte Kurum'un somut olaydaki gibi iki farklı alacağı için aynı anda aylığından kesinti yapılan bireylerin 6183 sayılı Kanun'un 71. maddesi veya İcra ve İflas Kanunu'nun 83. maddesinde öngörülen himayeden yoksun oldukları tespit edilmiştir.

Sonuç olarak Ombudsman Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 5510 sayılı Kanun'un 88. maddesi ile 96. maddesi kapsamındaki alacaklarının tahsilinde, hak sahiplerinin aylık veya gelirlerinden her iki alacak için aynı anda kesinti yapılması konusunda yasal değişiklik yapılmasını tavsiye etmiştir. Nitekim öğretide de Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 5510 sayılı Kanun'un 88. ve 96. maddeleri kapsamındaki alacaklarının tahsilinde, hak sahiplerinin aylık veya gelirlerinden her iki alacak için aynı anda kesinti yapılmasının hakkaniyete aykırı olduğu, bu konuda yasal değişiklik yapılmasının yerinde olacağı ifade edilmiştir¹²³.

Ombudsmana başvuru konusu edilen uyuşmazlığın da açığa çıkardığı üzere, cebri icra işlemleri ölçülülük ilkesi bağlamında genellikle elverişlilik ve gereklilik yönünden sorun oluşturmaz. Bununla birlikte tahsil amacı ile cebri icra tedbiri arasındaki dengenin orantılı olmasını sağlamak her zaman mümkün olmamaktadır. Bu dengenin bozulmaması için haciz işleminin borçlunun yaşamına devam etmesini güçleştirmemesi gerekir¹²⁴. Aksi yönde bir uygulama

¹²³ Hicran Atatanır (2021). "Ombudsmanlık ve Emeklilik Hakkı: Uyuşmaz Tavsive Kararları Odağında Bir Değerlendirme", **Emek Araştırma Dergisi**, C:12, S:20, s. 450.

¹²⁴ Özekes (2009), s. 209.

haciz işlemi orantılı olmaktan çıkarak menfaat dengesini zedeler¹²⁵. Zira icra takibinde haciz aşaması, mülkiyet hakkına doğrudan müdahale edilmesi nedeniyle borçlu açısından menfaat dengesinin de özellikle gözetilmesi gerekli olan bir aşamadır¹²⁶. Öte yandan kamu borcunun çoğu durumda dönemsel mükellefiyet doğurması nedeniyle kamu alacaklısının borçlu ile icra takibinden sonra da karşı karşıya gelmesi muhtemeldir. Bu nedenle kamu alacaklısının haciz ile borçlunun malvarlığının ne hale geleceğini gözetmesi borçlunun menfaatine olduğu kadar kendi menfaatini de ilgilendirmektedir¹²⁷.

Bu aşamada emekli aylıklarının haczedilmemesine yönelik 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesinin borçlunun aciz duruma düşmesini engellemeyi amaçlaması nedeniyle sosyal devlet ilkesi ile açık bir bağlantı içinde olduğu da unutulmamalıdır. Bu nedenle sosyal devlet ilkesi ile uyumlu olmayan, ölçülülük ilkesine aykırı sonuç doğuran kuralların ve uygulamaların değiştirilmesi bu amacın gerçekleşmesi bakımından zorunluluktur¹²⁸. Çünkü menfaat dengesinin sağlanması borçlunun temel hak ve özgürlüklerine yapılan müdahalelerin sosyal hukuk devleti ilkesi ve ölçülülük ilkesi ile sınırlandırılmasıyla mümkündür¹²⁹. Ayrıca icra hukuku düzenlemelerinin söz konusu ilkeler dikkate alınarak yorumlanması Anayasal bir zorunluluk olduğu gibi pozitif hukukta bir hükmün bulunmadığı hallerde de icra işlemlerinin temel hak ve özgürlüklere uygun yorumlanması ve uygulanması da esastır¹³⁰.

Belirtmek gerekir ki Ombudsman kararı sosyal güvenlik düzenlemelerinin hem uygulayıcılar hem de sigortalılar yönünden bir denetim süreci içerisinde sade ve anlaşılır kılınmasını sağlaması bakımından önem arz etmektedir. Karar ile anayasal sosyal güvenlik hakkının hayata geçirilmesine aracılık eden aylık veya gelirler yönünden uygulamada ortaya çıkan eksiklik tespit edilmektedir. Böylece sosyal güvenlik düzenlemelerinin karmaşıklığının sosyal güvenlik hakkını kullanan kişiler yönünden ortaya çıkardığı güçlüklerin hak temelli bir yaklaşımla rapor edilmiş olması, sosyal güvenliğin bireyin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmesini mümkün kılma amacının gerçekleştirilmesine katkı sunmaktadır¹³¹.

¹²⁵ Pekcanitez vd. (2013), s. 72, 73. Özkes (2009), s. 207, 209.

¹²⁶ Çiftçi (2010), s. 311.

¹²⁷ Öncel, Kumrulu ve Çağan (2019), s. 158. Çiftçi (2010), s. 190.

¹²⁸ Pekcanitez vd. (2013), s. 68. Cemal Başar (2014). "Kamu İcra Hukukunun Anayasal Temelleri", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:16, Özel Sayı, s. 4606.

¹²⁹ Yıldırım (1989), s. 114. Özkes (2009), s. 100.

¹³⁰ Pekcanitez vd. (2013), s. 67. Özkes (2009), s. 61.

¹³¹ Atatanır (2021), s. 455.

Görüldüğü üzere Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim ile yersiz veya fazla ödeme kapsamındaki alacakları için emekli aylığının aynı anda haczedilmesinde üst sınırın bulunmaması büyük bir kısmının haczedilmesine neden olabilmektedir. Bu noktada emekli aylığı üzerindeki birden fazla haczin sıraya konulmasının, menfaat dengesinin bozulmamasını ve haczin ölçülülük ilkesine uygun olmasını sağlayabileceği akla gelmektedir. Ancak gerek 6183 sayılı Kanun'da gerekse İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan hacze iştirak kurallarının bu türden iki alacağın aynı anda tahsilinde uygulanması pozitif hukuk açısından mümkün görülmemektedir¹³². Aksine 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinde Kuruma doğrudan tahsil yetkisi verilmiş olması, bu türden Kurum alacakları yönünden de hacze iştirak kurallarının uygulanmasını engellemektedir. Bu değerlendirmelerle birlikte icra hukukunun temelde her halde borçlunun tüm malvarlığının haczine müsaade etmemesi, emekli aylıklarından Kurum'un iki türden alacağı için yapılacak haciz uygulamasının yeniden ele alınmasını mecbur kılmaktadır.

¹³² Bu yönde açıklamalar için bk. s. 21. Sosyal Güvenlik Kurumu uygulaması da, prim ile fazla veya yersiz ödeme kapsamındaki Kurum alacakları için birbiriyle ilişkilendirilmeksizin ilgililerin aylıklarından aynı anda kesinti yapılması yönündedir. 2/2/2020 tarihli ve 2020/2226 numaralı başvuruya ilişkin Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 30/6/2020 tarihli ve 68488 sayılı Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı, <https://kararlar.ombudsman.gov.tr/Arama/Index>, Kararlar Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 13/6/2024.

SONUÇ

Bu çalışmada emekli aylığının haczedilemezliğine yönelik getirilen kuralda haczin mümkün kılındığı alacaklar yönünden bir üst sınır belirlenmemiş olmasının, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun aynı anda hem 5510 sayılı Kanun'un 88. maddesi hem de 96. maddesi kapsamındaki bir alacağının tahsil edilmesinin söz konusu olduğu durumlarda haciz yasağı ile ulaşılmak istenilen amaç bakımından doğurduğu eksiklik ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nitekim 5510 sayılı Kanun'un 93. maddesinde emekli aylıklarının sadece Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim ve prime ilişkin diğer alacakları ile nafaka alacakları için haczedilebileceği düzenlenmiştir. Ancak emekli aylıklarının bu türden birden fazla alacak için haczi söz konusu olduğunda en fazla ne kadarlık kısmına haciz uygulanacağı yönünden bir belirleme yapılmamıştır. Bu durum ise zorunlu olarak alacağın niteliğine göre 6183 sayılı Kanun'un ya da İcra ve İflas Kanunu'nun uygulanmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte her bir Kanun bakımından birden fazla alacağın borçlunun haczolunmuş malvarlığından aynı anda tahsiline ilişkin hacze iştirak hükümleri mevcut olmakla birlikte, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim ve prime ilişkin diğer alacakları ile fazla veya yersiz ödeme kapsamındaki alacaklarının aynı anda tahsili bakımından 93. madde ile getirilmek istenilen amacın gerçekleşmesini sağlayacak somut bir hükmün bulunmaması uygulamada emekli aylığının haczedilemez kısmının tespitinde sorun oluşturmaktadır. Gerçekten de, yukarıda yer verildiği haliyle Ombudsmana başvuru konusu edilmiş bir uyuşmazlıkta da hem prim borcu hem de fazla ödemenin aynı anda kesilmesi nedeniyle hak sahibinin aylığının yarısından fazlasına müdahale edildiği görülmektedir. Oysa her bir alacağın tabi olduğu cebri icra hükümleri dikkate alındığında tek başına bu ağırlıkta bir kesintinin öngörülmediği, bununla birlikte her iki Kurum alacağının da aynı anda emekli aylığından tahsiline yönelik emredici bir normun bulunmaması nedeniyle uygulamanın bu yönde geliştiği anlaşılmaktadır.

Bu açıklamalar neticesinde emekli aylıklarının ilgililerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için sahip olduğu önem dikkate alınarak Sosyal Güvenlik Kurumu'nun bu türden birden fazla alacağı için emekli aylıklarından yapılacak kesinti bakımından bir üst sınır getirilmesinin gerekli olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca hacze iştirak kurallarının bahsi geçen iki türden alacağın aynı anda tahsili konusunda uygulanabilmesine yönelik bir yasal düzenleme de tespit edilen eksikliği ortadan kaldıracaktır. Bu halde alacakların bir sıralama dâhilinde emekli

aylığından tahsili mümkün olacaktır. Böylece Sosyal Güvenlik Kurumu'nun bahsi geçen türden birden fazla alacağı için aynı anda yapılacak emekli aylığı haczinde de borçlunun geçimi için gerekli olan kısım dikkate alınacaktır. Bu yönde yapılacak değişikliklerin ise sosyal güvenlik hak ve yükümlülükleri ile ilgili yapılacak her türlü düzenlemenin 5510 sayılı Kanun'da yapılmasını öngören 99. madde hükmü gereğı mezkûr Kanun'da yapılmasının yerinde olacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- AKIN, Levent (1995). “Maaş ve Ücret Haczi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:44, S:1, ss. 335 – 363.
- AKKAYA, Tolga (2009). “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Bu Kanunda 5754 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Cebri İcra Hukukundaki Güncel Gelişmeler”, **Prof. Dr. Saim Üstündağ’a Armağan**, Adalet Yayınevi, Ankara, ss. 15-26.
- AKSÜT, Burcu Demirbaş Aksüt (2014). “Kamu İcra Hukuku’nda Menfaat Dengesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:16, Özel Sayı, ss. 4671-4735.
- ANSAY, Sabri Şakir (1960). **Hukuk İcra ve İflas Usulleri**, İstiklal Matbaası, Beşinci Bası, Ankara.
- ARSLAN, Ramazan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz, Emel Hanağası (2022). **İcra ve İflas Hukuku**, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, Ankara.
- ARSLANKÖYLÜ, Resul (2010). **Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ARSLANKÖYLÜ, Resul (2014). “Sosyal Sigortalar Kurumunca Yapılan Fazla Ya Da Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, **Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C:13, S:3, ss. 23-35.
- AŞIK, İbrahim (2006). **İcra Sözleşmeleri**, Turhan Kitabevi, Ankara.
- AŞIK, İbrahim (2014). “Kamu Alacağı Sebebiyle Konulan Hacze İştirak (Edilememesi) ve Kamu Alacağının Hacze İştirak Etmesinde Ortaya Çıkan Sorunlar”, **Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan**, Yetkin Basımevi, C:1, Ankara, ss. 379-393.
- ATALI, Murat, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan (2019). **İcra ve İflas Hukuku**, Yetkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- ATATANIR, Hicran (2021). “Ombudsmanlık ve Emeklilik Hakkı: Uyulmayan Tavsiye Kararları Odağında Bir Değerlendirme”, **Emek Araştırma Dergisi**, C:12, S:20, ss. 429 – 458.
- BALCI, Mustafa (2021). **Kamu İcra Hukuku ve 6183 Sayılı Kanun Uygulaması**, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.

- BALCI, Mesut ve Halil Yılmaz (2014). **Sosyal Sigorta Prim Alacaklarının Takip ve Tahsili**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- BAŞAR, Cemal (2014). “Kamu İcra Hukukunun Anayasal Temelleri”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:16, Özel Sayı, ss. 4567 - 4611.
- BUDAK, Tamer ve Serkan Benk (2011). “Kamu Alacağı: Hukuki Bir Değerlendirme”, **Business and Economics Research Journal**, C:2, S:2, ss. 61 – 76.
- CANDAN, Turgut (2007). **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, Mali Akademi Yayınları Yetkin Basımevi, Ankara.
- COŞKUN, Mahmut (2021). **Açıklamalı – İçtihatlı İcra ve İflas Kanunu**, C:2, Seçkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara.
- ÇİFTÇİ, Pınar (2010). **İcra Hukukunda Menfaat Dengesi**, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara.
- DEYNEKLİ, Adnan (2005). “İşverenin İflâsı veya İşverene Yönelik Haciz Halinde İşçinin Ücret Alacağına Önceliği Sorunu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S.60, ss. 31-43.
- DEYNEKLİ, Adnan (2010). “Sosyal Güvenlik Kurumu’nun Alacaklarının Tahsilinde 6183 Sayılı Kanun’un Uygulanması”, **Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan**, Turhan Kitabevi, C:1, Ankara, ss. 741 – 760.
- DEYNEKLİ, Adnan ve Sedat Kısa (2005). **Hacizde ve İflasta Sıra Cetveli**, Turhan Kitabevi, 3. Bası, Ankara.
- DÖNMEZ, Kazım Yücel (2014). “Maaş ve Ücret Haczi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C:9, S:100, ss. 394-401.
- ERDÖNMEZ, Güray (2005). “İcra ve İflas Kanunu’nda Yapılan Değişikliklerin Amme Alacaklarının Tahsiline Etkileri”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S:57, ss. 135-161.
- GAUL, Hans Friedhelm ve Nevhis Deren Yıldırım (2000). **İcra Hukuku Analizleri**, Alkım, 3. Bası, İstanbul.
- GÖKSEL, Merve (2010). “Ücretin Haciz, Devir ve Temlik İşlemlerine Karşı Korunması”, **Ali Güneren’e Armağan**, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, ss. 149- 162.
- GÜNAY, Cevdet İlhan (2010), **İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku**, Yetkin Yayınları, 2. Bası, Ankara.

- HACIOĞLU, Arzu (2017). **Türk Sosyal Sigortalar Hukukunda Yersiz Ödemelerin Geri Alınması**, Beta, 1. Baskı, İstanbul.
- KARAKOÇ, Yusuf (2016). **Kamu İcra Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- KABAKCI, Mahmut (2019). **Sosyal Sigorta Prim Borçlarından Şahsi Sorumluluk**, Beta, Birinci Baskı, İstanbul.
- KIRMIZI, Evran (2018). “Sosyal Güvenlik Hukukunda Fazla ve Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, C:15, S:58, ss. 529-558.
- KOÇAK, Muhsin (2018). **Vergi – İcra Hukuku**, Seçkin, 2. Baskı, Ankara.
- KÖKSOY, Mesut (2016). “Hukuki Güvenlik İlkesi Açısından Takip Ekonomisi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:XX, 2016, S:3, ss. 53 – 86.
- KURU, Baki, Ramazan Arslan ve Ejder Yılmaz (2011). **İcra ve İflas Hukuku**, Yetkin Yayınları, 25. Baskı, Ankara.
- KURU, Baki (2013). **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, Adalet Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara.
- KURU, Baki ve Burak Aydın (2021). **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, Yetkin Yayınları, 6. Baskı, Ankara.
- KÜÇÜK, Alper Tunga Küçük (2022). “6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’a Göre Hacze İştirak”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:71, S:1, ss. 65 – 104.
- METİN, Yüksel (2002). **Ölçülülük İlkesi**, Seçkin Yayıncılık, Birinci Baskı, Ankara.
- M. KAMİL, Mutluer (2008). **Vergi Genel Hukuku**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- MUŞUL, Timuçin (2019). **Haciz ve Hacze İştirak**, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara.
- ÖNCEL, Mualla, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan (2019). **Vergi Hukuku**, Turhan Kitabevi, 17. Bası, Ankara.
- ÖZBALCI, Yılmaz (2008). **Amme Alacaklarının Tahsil ve Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara.
- ÖZEKES, Muhammet (2009). **İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler**, Adalet Yayınevi, Ankara.

- ÖZKARACA,ERCÜMENT (2013). “Sosyal Güvenlik Kurumu Tarafından Yapılan Fazla veya Yersiz Ödemelerin Geri Alınması”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, C:10, S:38, ss. 151-179.
- PEKCANITEZ, HAKAN, OĞUZ ATALAY, MERAL SUNGURTEKİN ÖZKAN VE MUHAMMET ÖZEKES, (2013). **İcra ve İflas Hukuku**, Yetkin Yayınları, 11. Bası, Ankara.
- POSTACIOĞLU, İLHAN E. (1982). **İcra Hukuku Esasları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- SAĞLAM, FAZIL (1982). **Temel Hakların Sınırlanması ve Özü**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- SUNGURTEKİN ÖZKAN, MERAL (2001). “İcra Hukukunda Oranlilik İlkesi”, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/Sungurtekin-9.pdf>, Erişim Tarihi: 5/6/2024, ss. 177 – 203.
- ŞENYÜZ, DOĞAN (2018). “İflasta Vergi Alacakları ve Sırası”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:67, S:4, ss. 891 – 952.
- TİMUR, İNCİ (2018). **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku’nda Ücret, Gelir ve Aylıkların Haczi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TOPUZ, GÖKÇEN (2016). “5510 Sayılı Kanunda Öngörülen Emekli Aylığının Haczedilmezliği Kuralı ve Bu Kuralın Anayasaya Uygunluğu Üzerine Düşünceler”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:65, S:4, ss. 3017 – 3052.
- TUNCAY, A. CAN VE ÖMER EKMEKÇİ (2011). **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**, Beta, 14. Bası, İstanbul.
- ÜSTÜN, ÜMİT SÜLEYMAN (2013). **Kamu Alacaklarında Rüçhan Hakkı**, Legal Yayınevi, İstanbul.
- ÜSTÜN, ÜMİT SÜLEYMAN (2015). “Kamu İdareleri Tarafından Konulan Hacizler Arasında Öncelik (Kamu İdareleri Arasında Hacze İştirak)”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:23, S:1, ss. 53 – 69.
- ÜSTÜNDAĞ, SAİM (2004). **İcra Hukukunun Esasları**, 8. Bası, İstanbul.
- YARDIMCI, TANER EMRE (2018). “5510 Sayılı Kanun Kapsamında Emekli Maaşında Haciz Uygulaması”, **Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi**, S:2, ss. 37-64.
- YAVAŞ, MURAT (2009). “Maaş ve Ücret Haczi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S:84, ss. 93 – 120.

- YERLİKAYA, Gökhan Kürşat (2012), **Açıklamalı ve İctihatlı 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Şerhi**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.
- YILDIRIM, M. Kamil (1989). "İcra Hukukunun Anayasa ile İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C:IV, S:1-3, ss. 98-115.
- YILDIRIM, M. Kamil ve Nevhis Deren Yıldırım (2009). **İcra Hukuku**, Beta, 4. Baskı, İstanbul.
- YILMAZ, Ejder (1973). "Hacze Takipli Katılma (Hacze Adi İştirak)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:30, S:1, ss. 271 – 316.
- YILMAZ, Ejder (1974). "Hacze Takipsiz Katılma (Hacze İmtiyazlı İştirak)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:31, S:1, ss. 361 – 394.
- YILMAZ, Ejder (2016). **İcra ve İflas Kanunu Şerhi**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, E.2022/347, K.2023/512, 9/2/2023.
- Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E.2014/19477, K.2015/9125, 11/5/2015.
- Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E.2016/7740, K.2016/11948, 3/10/2016.
- Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E: 2016/7238, K: 2018/8001, 15/10/2018.
- Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E.2022/3998, K.2022/669, 29/5/2022.
- Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E.2023/5983, K.2023/6859, 14/6/2023.
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E.2009/23564, K.2010/5422, 9/3/2010.
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E.2010/20139, K.2011/681, 15/2/2011.
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E.2012/29765, K.2013/6396, 28/2/2013.
- Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, E.2010/12555, K.2012/9046, 24/5/2012.
- Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, E.2013/6030, K.2013/7584, 29/11/2013.
- Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, E.2014/6716, K.2015/4910, 25/6/2015.
- Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, E.2015/535, K.2015/7894, 7/12/2015.
- Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, E.2016/1757, K.2016/3105, 12/5/2016.

- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2013/105, K.2013/1362, 18/9/2013.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2016/914, K.2019/1099 22/10/2019.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2016/1364, K.2019/1100, 22/10/2019.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2017/1177, K.2020/182, 18/2/2020.
- Danıştay 11. Dairesi, E: 2004/3837, K: 2005/612, 15/2/2005.
- Danıştay 11. Dairesi, E.2006/3170, K.2009/4191, 21/4/2009.
- Danıştay 12. Dairesi, E.2018/5950, K.2021/5246, 20/10/2021.
- Danıştay 12. Dairesi, E.2018/5997, K.2021/5962, 22/11/2021.
- Danıştay 12. Dairesi, E.2020/1600, K.2022/1397, 23/3/2022.
- Anayasa Mahkemesi, E.2013/817, K.2013/817, 19/12/2013.
- Anayasa Mahkemesi, E.2013/3385, K.2013/3385, 12/3/2015.
- Anayasa Mahkemesi, E.2013/8324, K.2013/8324, 23/2/2016.
- Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı, <https://www.corpus.com.tr>.
- Resmi Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 1/2/2024.
- Elektronik Kamu Bilgi Yönetim Sistemi, <https://kms.kaysis.gov.tr>.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, <https://www.tbmm.gov.tr>.
- Kamu Denetçiliği Kurumu, <https://www.ombudsman.gov.tr>.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <https://www.csgb.gov.tr>.